

ԱՒԵՏԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԳԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ.

ԹԻՒ 24

13 ՅՈՒՆԻՍ 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՄՓՐԷՍ ԱՎ ԱՅՐԼԸՆՏ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՂՅԹ

ԻՆՁՊԷՍ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ ՀԱՅ ԵԿԵԼԵՑԻՆ
ԵԿԵԼԵՑԱՍԷՐ

ՍԻՐՈՑ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԱՅԳԻՒՆ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

«ԱՒԵՏԱՔԵՐ»-Ի ԴԷՏԸ

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋ

ՍՐԲԱՋԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ
ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ

ՔԱԶԻԿՆ ՈՒ ԻՐ ԱՌԻԾՆԵՐԸ

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

ԱՂԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԵՂԻՇԷ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ՓՐՈՅ. ՏՈՔԹ. ՊԱԶԻԼ ԽԱՆ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ՐԱՊԻՆՏՐԱՆՍԹ ԹԱԿՈՐ

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՒՍԵԱՆ

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Նախագահական Գրասենյակ — Դրամատիկական Գրասենյակ — Դրամատիկական Գրասենյակ — Դրամատիկական Գրասենյակ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տֆ. Ֆ. Ու. Մեխալով, Վեր. Յ. Ա. ձեռնագրեր, Վեր. Ա. Պ. Մեխալով
Աշխատակցությունը Հայ և Օտարագրի ծանոթ գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — Թուրքիոյ համար 40 դահեկան, Ամերիկայի համար 2 ռուբլ, Անգլիոյ համար 8 օփից, ուրիշ երկրներու համար 10 ֆրանկ: Ձեռքէ կը ծախուի հաշիւ 40 փարայի

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — Ամեն տեղւոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փոխաւ միեւնոյն հասցէին 15 քեր կը դրուի, իսկ 108 դահեկանի փոխաւ 25 քեր կը դրուի:

ԽՄԲԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն գրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մեխալովի հասցէին, Պայպլ-Հաուս, Կ. Պ. Բաթալիոնիոսի տնակին, Եւրոպայի Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Դեռ չհաստատուած Յ. ՄԱՏԹԵՍԻԱՆԻ, Պայպլ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS. — Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Pts. 40: U. S. America \$ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies 40

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRLS

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constantin

Գալանդներէ եւ արտասահմանէ դրամ դրկելու ամէնէն դիրքին եւ ապահով միջոցն Մանդատ (Mandat de poste): Ձեքեր եւ փոխգիրներ պէտք է Յ. ՄԱՏԹԵՍԻԱՆԻ ի հրաւիրան լվարելի ըլլան:

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

(Նմոյշ մը ձրի կը դրուի փափաքողներուն): Տարեկան Բաժնետիրութեան Գրասենյակին 6 Ղրուշ: Ձեռքէ կը ծախուի հաշիւ 30 Փարայի:

CUNARD LINE

ՔԻԻՆԱՐՏ ԼԱՅՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈԳԵՆԱԽԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴ ՄԵՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻԻ-ԵՕՐՔԻ

ՔԻԻՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան ընդ որ նաեւ, նոր կարգադրութեան մը համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Յունիս 1914 էն սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՍԻ և անկէ ուղղակի ՆԻԻ-ԵՕՐՔԻ, ընդհանուր վաճառքով և ճամբորդներով: «ՔԻԻՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գովելի ձեռնարկով գաղթականութեան, մասնաւորապէս համբարդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հաճելի եւ ապահով երթեւեկութեան խիստ կարեւոր խնդիրը միանգամ ընդ որով ապահոված կ'ըլլայ:

Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մասնաւոր արագընձաց սպասարկութիւն, ընդ մէջ ՊՈԼՍՈՑ, ԼԻՎԵՐՔՈՒԼԻ, ՆԱՐՔԻՆԻ, ԹԻԲԵՐՔԻ և ԲԱԹՐԱՍԻ: Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսով գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմելու

ՎԱԼԹԵՐ ՍԻԵՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԼԹԻՈՑ ԲԱԹՐԱՍԻ ՎՐԱՆՈՐԱՆՑ ՄԵՐՔԻՉ

Պոլսոյ կողմը ՔԻԻՆԱՐՏԻ տոմսով գնելու համար դիմել Տիար Զ. Փափագեանի, Պայպլ-Հաուս

ԱԻԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՅՈՐ ԿԷ.

— Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 13, 1914 —

ԹԻԻ 24

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒՅԻՆ

անադուրեանն Զառեղարմ

Ազգային Սահմանադրութեան յիսունհե-
րդ տարեդարձը տօնուկցաւ կիրակի Յտի-
ի մէջ: Առաւօտուն պատարագ եւ հոգե-
խոտ, կէսօրին սեղան եւ բաժակաճառեր ե-
լն վերջ տաւնախօսութիւններ: Այս տարի
վերական բաղմութիւնը խոնուած էր հի-
անոցին շուրջ եւ հանդիպակաց պարտէզը,
ստարեալ յաջողութեամբ անցան ճաշ ու
Այս հանդէսները, խօսքերը եւ ծափահա-
ւանները իրենց աւագ կարեւորութիւնը
Ժողովուրդի մը կեանքին մէջ: Մենք
հաւատինք անոնց վրայ որ կը դատապար-
կամ կ'արհամարհեն տօները՝ պարզապէս
նետեւ կարող չեն անմիջական եւ շօշափելի
նշաններ արձանագրել տոմարին շահու-
թէ: Ազգ մը որ իր անցեալով չզգաղիւր, որ
նոր խանդավառիլ նախորդ սերունդներու
նշանները գործերուն յիշատակովը, չկրնար յա-
պաղիլ: Անցեալին հետ յարաբերութիւնն իս-
ով ապագան իս կը վտանգենք: Անհրաժեշտ
եմն ազգին ներքին ինքնավարութեան
դիմագրւան ձեւ տուող Սահմանադրութեան տա-

րեդարձը կատարել՝ նախադահութեամբ օրուան
Պատրիարքին եւ մասնակցութեամբ պաշտօնա-
կան մարմիններու եւ ժողովուրդին:

Ի՛նչ է որ կը տօնուի

Այս հանդէսները կատարել պատշաճ է, ի՛նչ
ալ ըլլայ մեր համոզումը Սահմանադրութեան
ներքին արժէքին նկատմամբ: Այդ տեղ համո-
զումները իրարմէ կը տարբերին, գէթ իրենց ար-
տայայտութեան մէջ: Անցեալ օրուան ատենա-
խօսութիւններուն մէջ իսկ կը հանդիպինք Ազգ.
Սահմանադրութեան մասին չափազանց բարձր
գովեստներու եւ չափազանց խիստ քննադա-
տութեանց: Արեւելեան անվերապահ այս խան-
դավառութիւնը զոր ցոյց կու տանք մեր գո-
վեստներուն եւ պարսաւներուն մէջ, անձեր եւ
իրեր մերթ մինչեւ երկինք բարձրացնելու եւ
մերթ մինչեւ դժոխք իջեցնելու մեր այս ունա-
կութիւնը, ինքնին հրապուրիչ է արդարեւ բայց
ոչ տրամաբանական: Շատ բաներ ոչ երկինքին
կը պատկանին եւ ոչ դժոխքին՝ այլ այս հասա-
րակ երկրին, մեր առօրեայ աշխարհային՝ կեան-
քին, ուր լոյսը ու խաւարը իրարու կը յաջոր-
դեն, երբեմն անխառն բայց յաճախ անբաժան:
Ազգային Սահմանադրութիւնը իր տառով եւ
ոգիով ոչ արհամարհելի գործ մը կրնայ սեպուիլ
եւ ոչ անքննադատելի օրէնք մը: Այս մասին
աւելի մանրամասն քննութիւն մը աւելորդ չըլ-
լայ թերեւս, բայց մենք ուրիշ առիթի կը թո-
ղունք զայն: Ինչ որ շեշտել կ'ուզենք այսօր՝
անկախ է այդ մանրամասնութիւններէն: Սահ-

մանադրութեան մը գոյութիւնն է որ պէտք է տօնուի, ի՛նչ ալ ըլլայ այդ Սահմանադրութիւնը:

Հայ ոգին

Կիրակի օրուան տօնը երախտագէտ յիշատակութիւնը նկատուելու է ցեղին ազատասէր, լայնախոհ եւ յառաջդիմական ոգիին: Հայուն այդ ոգին էր որ ծրագրեց եւ ի գլուխ հանեց կէս դար առաջուան Սահմանադրութիւնը: Եւ մինք կ'ոգնենք պաշտպանել եւ անփոփոխ պահել ոչ թէ այդ Սահմանադրութեան իննսուսեւինը յօդուածները, այլ այն ոգին՝ որուն թերի անտայայտութիւնը եւ լման ապացոյցը կը նկատենք այդ յօդուածներու շարքը: Տասնեւիններորդ դարը զուր տեղը չանցաւ Հայուն համար: Այդ միջոցին տեղի ունեցան դէպքեր զորս չիկնելով եւ սարսափով միայն կրնանք յիշել, բայց այդ դէպքերուն ամբողջական արդիւնքը կը յիշատակենք առանց չիկնելու եւ առանց սարսափի: Փոքրիկ բեմի մը վրայ, փոքրաթիւ, համեստ դերակատարներ մեծ դեր մը կատարել ուրոշեցին: Դարերու թմրութիւնը թօթափելու, բռնակալութիւններ տապալելու, խաւարէն դէպ ի լոյս դառնալու հսկայ ջանքեր ի գործ դրուեցան: Խնդիր չէ թէ ո՛ր աստիճան յաջողած են այդ ջանքերը: Մենք այն դիտենք միայն թէ ազատութեան ոգին վերադարձաւ յաղթական իր տեղը գրաւելու մեր գործերուն մէջ: Ազգը յայտնեց իր կամքը տէր դառնալու իր ճակատագրին:

Դիպ աւելի կատարեալը

Այդ օրերուն պատմութիւնը չգրուեցաւ տակաւին, պատմութիւն մը՝ որ հրահանգիչ պիտի ըլլայ եւ յանկուցիչ բոլոր անոնց համար որ կը սիրեն ազգը եւ ազատութիւնը: Եւ երբ լուրջ խնամքով ուսումնասիրուի այդ դարը, երեւան պիտի ելլէ եւ իր արժանաւոր տեղը պիտի գրաւէ ուրիշ շարժում մըն ալ որ ցարդ աննշմար անցաւ շատերու կողմանէ եւ չունեցաւ իր պատմագիրը: Այդ շարժումը Աւետարանական շարժումն է: Հայ ազգի ազատական ոգիով նոր կեանք մը թեւակոխելու ջանքերուն մէջ իրենց պարտականութիւնը կատարեցին այն Հայերն ալ զորս անտես կ'առնէ Սահմանադրութիւնը: Անոնք փորձեցին կատարել կրօնական գործերու մէջ այն նոյն դերը զոր ուրիշներ կը փորձէին

կատարել կրթական եւ վարչային գործերու մէջ, թօթափել դարերու թմրութիւնը, տապալել բռնակալական ձգտումներ որ օտար էին յաճախ ծագումով եւ խոտելի Հայ ոգիին, լոյս խնդրել եւ աւելի՛ լոյս: Այս ջանքերուն մէջ կրնան սխալներ գործուած ըլլալ, անարժաններ կրնան սպրդած ըլլալ արժանաւորներու շարքին մէջ, բայց շարժումը ինքնին անհրաժեշտ էր եւ արդիւնքը ոչ արհամարհելի: Կ'արժէ տօնել տարեգրծը Սահմանադրութեան, ի՛նչ ալ ըլլան նոր թերութիւնները: Այդ տօնախմբութիւնները կը փութացնեն երջանիկ օրը երբ Հայը, իր ազգային ոգիին հաւատարիմ, պիտի տիրանայ աւելի կատարեալ Սահմանադրութեան մը, որուն հովանիին ներքեւ պիտի կրնան հաւաքուիլ ամէն անոնք որ արժանի են Հայ անուան:

ԷՄՓՐԷՍ ԱՎ ԱՅՐԸՆՏ

Էմփրէս ալ Այրլնէս չոգենաւին ընկղմումը այնպիսի ժամանակ մը, երբ դեռ Թիքանիի ընկղմումը թարմ է ամէնուն յիշողութեան մէջ, ցաւագին կերպով կը յիշեցնէ վտանգները որ անխուսափելի կապակցութիւն ունին արդի ուղեորութիւններու հետ: Նաւաչինութեան արուեստին մէջ շատ կատարելագործումներ եղած են, բայց Թիքանիի ընկղմէն ի վեր ոչ ոք հաւատ կ'ընծայէ «անընկղմելի չոգենաւի» վարկածին: Թիքանիի կորուստը բազում նոր կանոններու առիթ եղաւ արկածի ժամանակ փրկանաւեր եւ ազատարարական ուրիշ միջոցներ հայթայթելու համար բոլոր նաւորդներուն ու նաւազներուն: Սակայն, այս ամէնուն հակառակ եւ օրէնքով պահանջուած ամէն բան լիովն ունենալով հանդերձ, Էմփրէս ալ Այրլնէս, մեծ չոգենաւ մը, քանի մը վայրկեանի մէջ եւ ոչ բաց ծովուն վրայ, այլ գետի մը բերանը, ցամաքէ ոչ հեռու, խաղաղ ծովու մը վրայ, մինչ նաւապետ ու նաւազներ խնամով կը կատարէին իրենց պարտքը, ջուրին յատակը դնաց աւելի քան հազար կեանքի վերջ տալով: Իրաւամբ կրնանք հարցնել, «Ի՞նչպէս կրնայ այսպիսի դէպք մը պատահիլ»:

Յայտնի է թէ պատասխանը պիտի դառնայ գործին անձնական տարրին մէջ: Մինչ այս տղերքը կը գրենք՝ քննութիւն կը կատարուի, եւ

անտարակոյս խնդրին բոլոր պարագաները ի լոյս պիտի հանուին: Մենք չենք ուզեր դատել երբ դեռ երկու կողմերը չեն լսուած, բայց արդէն իսկ հաստատուած կը թուին կարգ մը իրողութիւններ, որոնք կը ծառայեն ցոյց տալ թէ յանցանքը էմիլիոս Երզնկայի վարչական ու զայն ընկղմող Սթորաքս անխաբար ծանօթ կը կարծուին. (1) Սթորաքս արընթաց կը յառաջանար, թէեւ մշուշ կար եւ միւս շողեւնաւուն մօտութիւնը ծանօթ էր: (2) Սթորաքսի նաւապետը պաշտօնին գլուխը չէր արկածին ժամանակ: (3) Հակառակ էմիլիոս Երզնկայի նաւապետ Բեյաթի հինգ անգամ կրկնուած կոչին, որով Սթորաքսի մարդոցմէ կը խնդրուէր ետ չքաշուիլ, այլ լիաշողի յառաջանալ ընդհարումէն ետեւ, որպէս զի Սթորաքսի գլուխը մնար այն ծակին մէջ զոր բացած էր եւ ջուրին կարելի չըլլար էմիլիոս Երզնկայի մէջ խուժել, մինչեւ որ մակոյկներ իջեցուէին կամ նաւորդները Սթորաքսի վրայ փոխադրուէին, վերջինը բախուածէն ետեւ իսկոյն ետ քաշուելով պատճառ եղաւ արագ ընկղմանը շողեւնաւուն զոր չարաչար լիսած էր: Խնդիրը սա է որ ուղեւորական ապահովութեան համար միջոցներ հայթայթելու պահուն ստիպուած ենք ակնկալել որ կառախումբերու, շողեւնաւորու, եւն. վարիչները կանոնի պիտի հնազանդին եւ իրենց կարելին պիտի ընեն: Այս է անձնական տարրը զոր նախատեսել եւ նախահոգալ կարելի չէ: Նորվեկիացիները պատուական մարդիկ են եւ ընտիր նաւաղներ, բայց պատճառով մը, որ քննութեամբ երեւանի պիտի հանուի անտարակոյս, այս նորվեկիացի նաւուն պաշտօնեաները թերացան ուղիղն ընել տալնապի գերագոյն պահուն: Անձնական տարրը թերացաւ վերջապէս եւ հաղար այր ու կին յանկարծ դէպ ի յաւիտեան կանոնութիւն ճամբուեցան, հաղարաւոր ընտանիքներ սգոյ մէջ ընկղմեցան եւ սարսափի սարսուռ մը կրեց համայն քաղաքակիրթ աշխարհ: Այս ահաւոր աղէտին մէջ նշմարուած միակ պայծառ կէտը չարաբախտ նաւուն նաւորդներուն ու նաւաղներուն ընթացքն է: Սրտամորմոք տեսարաններ պատահեցան ընդհարման յաջորդող տասնէհինգ վայրկեաններուն մէջ երբ դեռ շողեւնաւը չէր ընկղմած: Բայց չեղաւ խուճապ, մոլեգին ճիգ ազատման եւ կոխտուտ

տկարներու եւ անօդանավաններու: Նաւապետը եւ նոյն միջոցին պաշտօնի գլուխ գտնուող ուրիշ պաշտօնեաներ ու ամէն նաւաղներ անխռով ու փութով ըրին ամէն ինչ որ հնարաւոր էր ընել իրենց խնամքին յանձնուածներուն կեանքերն ազատելու համար: Բրիտանական նաւաւարուութեան լաւագոյն աւանդութիւններուն համաձայն նաւապետը կամրջակին վրայ մնաց մինչեւ վերջը եւ իր նաւուն հետ ընկղմեցաւ: Բարեբաւտիկ դիպուածով մը միայն բռնուելով ազատուեցաւ այն մակոյկներէն մէկուն միջոցով, զորս ինք իջեցնել տուած էր նաւորդներուն ապահովութեան համար: Պանծալի բան է որ մարդկային ընտելութիւնը այսպիսի կարգապահութիւն եւ ինքնագոյնութիւն կարող է ցոյց տալ մահուան դէմ յանդիման: Բրիտանիոյ նաւային պատմութիւնը շատ էջեր կը պարունակէ նմանօրինակ դիպագնութիւններ արձանագրող, որոնցմով պանծալու իրաւունք ունի բովանդակ մարդկութիւնը:

Դիտողութեան արժանի է նաեւ թէ համակրութեան ինչ անկեղծ ալիք մը կ'անցնի այսօր բոլոր ազգերուն վրայէն ի տես այս աւերիչ ու ահաւոր արկածներուն: Աշխարհի վրայ նոր բան է այս եւ հնարաւոր եղած՝ ոչ միայն շնորհիւ լուրերու արագ փոխանցման վերաբերեալ արդի գիւրութիւններուն, այլ մանաւանդ շնորհիւ մարդկային ազգի համբարաշխութեան զգացումներուն օր քան զօր աւելի աճելուն:

Ձեռնարկուած քննութեան ընթացքին ուշի ուշով պիտի հետեւի ընթերցող հասարակութիւնը: Անտարակոյս նոր կանոններ պիտի հաստատուին ծովու վրայ ապահովութիւնը աւելի ամրապնդելու համար: Այսքան թանկագին կեանքերու յանկարծական կորուստը ողբալու պահուն, աստիճան մը կը մխիթարուինք գիտնալով թէ ի դուր մեռած պիտի չըլլան անոնք:

Անգամ մը եւս մեր ականջներուն կը հնչեն մեր Փրկչին խօսքերը. «Դուք ալ պատրաստ կեցէք, վասն զի ոչ օրը գիտէք եւ ոչ ժամը»

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՍՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պէրկսոնի փիլիսոփայութիւնը շատ չըջանակներու մէջ՝ ողջունուած է իրրեւ Ֆրանսայի իմաստասէրներուն մէջ արթնցող հաւատքի մը նշան: Անտարակոյս կրօնական արթնութիւն մը

սկսած է անշուշտ երեւիլ Ֆրանսայի մէջ եւ Պէր-կսոն իր գերն ունի անոր մէջ։ Սակայն կ'ըզգացուի թէ ան չափազանց կը չեչտէ Աստուծոյ ներառնակութիւնը, այնպէս որ կը կորսուի անոր գերիվերոյութեան լրացուցիչ ճշմարտութիւնը։ Այս նիւթին վրայ Պէրկսոնի վարդապետութիւնը կը կոչուի «կեղծ ոստայնի մը վրայ փառաւորապէս հիւստած բանաստեղծութիւն մը»։ Աւելի նոր իմաստասէր մը, Մ. Վիլպուա, կը համարուի աւելի հաւատարիմ ներկայացուցիչ ղէպի խորհրդաւոր հաւատք ու օրինապահ եկեղեցականութիւն Ֆրանսական վերադարձի մը, ոչ տգիտութեամբ այլ մարդկային կեանքի ու խորհուրդի մեծ հարցերու աւելի խոր զննութեամբ։

Ամէնէն հիւսիսային եկեղեցին Շուքոնի եւ պիսկոպոսին խնամքին տակ է Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ։ Եպիսկոպոսին թեմը մինչեւ 200,000 քառ. մղոն տարածութիւն ունի։ Կղերներու եւ ուսուցիչներու կարող խումբ մը կ'օգնեն անոր գործին։ Ջանքեր կ'ըլլան մաքառելու համար հիւծախտի դէմ, որ Հնդկներուն մեծ պատուհասն է, եւ շատ տեղ ընթերցատուններ բացուած են որ շատ կը գնահատուին կառավարութեան։ Եպիսկոպոսն անգամ մը հազար մղոն ճամբորդեց Աւետարանը Եւքսիմացիներու նոր ցեղի մը տանելու համար, որ դեռ քարէ գարու պայմաններուն տակ կ'ապրի։ Այս արշաւանքին ծախքին մեծ մասը բնիկ Քրիստոնեաներ հայթայթեցին։ Անգամ մը ճամբորդներն ստիպուեցան իրենց փոկամորթէ կօշիկներն ուտել, որոնք ըստ եպիսկոպոսին յայտարարութեան ախորժահամ կ'ըլլային թէ՛ խաշուելով, թէ՛ խորովուելով։ Շահեկան է մտածել թէ յաւիտենական ձիւնի այդ գաւառներուն մէջ կորովի եկեղեցի մը սկսած է կազմուիլ։

Բանատայի Թորոնթօ քաղաքին Հրեայ Քրիստոնեաները հիմա Քրիստոնեայ ժողովարանի մը մէջ կը հաւաքուին երիցական եկեղեցւոյ խնամքին տակ։ Իրենց նոր շէնքը 6,000 Անգլ. ոսկի ծախքով շինուեցաւ եւ 30 սենեակ ունի, որոնց ինը բժշկական միսիոնարութեան գործին յատկացուած են։ Սրահը 350 անձ կ'առնէ, եւ կան ընթերցարաններ, գասարաններ եւ գործիչներու բնակարաններ։ Երկու երթայեցի նշանաւոր Քրիստոնեաներ մեծ առատաձեռնութեամբ զբաղուեցան այս գործին համար։ Այս Հրեայ նորադարձները զանազան կերպերով Աւետարան

կը քարոզեն իրենց հարիւրաւոր Հրեայ բարեկամներուն։

Կարեւոր շարժում մը կը ծանուցուի Սուտանէ։ Երկու տարի առաջ ամբողջ ցեղ մը (եկպաները) իր թաւաւորին առաջնորդութեամբ թողուց կռապաշտութիւնը։ Եկեղեցիներ չինց իրեն համար եւ հիմա, ըստ վկայութեան Բրիտանական պաշտօնատարներու, արտասովոր փոփոխութիւն կրած է ժողովրդին կեանքը։ Այդ ցեղը կը գտնուի Հիւսիսային Նիկերիոյ մէջ եւ ճշմարտութեան առաջնորդուեցաւ Սուտանի ներքին առաքելութեան միջոցով։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ

Տէր Աստուծ մեր, դու պահեալ զիշխանս զաւրեմէնք Եգիպտոս յայսօր եւ յաւիտեան։ Ընդ աւրք երկիւղ ք բեւեռեալ պահեալ զիշխանս մեր։ Որպէս զի յաւիտեան ժամ ք եւ պահեալ ինքն յորոգայեցի ըշխմանս։ Եւ ք եւ հանցոյ զբնեւեռն եւ զփառ Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյս Սբոյ այժմ եւ մշտն եւ յաւիտեան յաւիտեանս։ (✠)

ՍԻՐՈՅ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆ

Աղբ մեղեքու բազմութիւնը կը ծածկէ (Ա. Պետ. Գ. 8)

Տղայոց քաղաք

Հասած էք երբեք թէ ինչպէս եղիսաբեթ թագուհին ուշադրութեան արժանացաւ Սըր Ուոլթըր Բոլի։ Սա յետոյ մեծ դիւնուոր, մատնազիր ու երկրախոյզ եղաւ, բայց սապէս սկսաւ իր ասպարէզը։ Երբ դեռ պզտիկ էր, մեծ ամբոխի մը հետ կեցած կ'սպասէր Թագուհին որ իր նաւէն ցամաք պիտի ելլէր Կրինիչի առջեւ։ Թագուհին եկաւ եւ սկսաւ յառաջանալ երկար ուղիէն, որ շուտով ձեւացաւ երկու գծի

(*) Անցեալ շաբթուան աղօթքին մէջ յանգստաց բառը պէտք է կարդալ յանձնաց։

վրայ շարունակ խանդավառ ամբողջեն, մինչև որ հասաւ այն կէտը որով զիմացը կը գտնուէր Բոլի, եւ հոն կանգ առաւ վասն զի խոշոր ու ցիւխոտ ջրակոյտ մը կար եւ չէր գիտեր թէ ի՞նչպէս անցնելու է: Բոլի ակնթարթի մէջ ըմբռնեց կաշտիւնը, կայծակի արագութեամբ հանեց իր կրնակի կարմիր թաւիչէ ձօխ վերարկուն, փռեց ազոտա լճակին վրայ ու Թագուհին անցաւ չոր ոտնամանով: Բոլիի այս արարքէն այնքան ախտեցաւ Թագուհին որ զայն իր հետեւորդներուն մէջ առաւ: Այդ եղաւ անոր մեծ ասպարէզին սկզբնաւորութիւնը: Պետրոս առաքեալ Բոլիի այդ գեղեցիկ արարքին շատ նման բան մը ունէր մտքին առջեւ, երբ իր ընթերցողներուն պատուիրեց սիրել զիրար, վասն զի մեղաց բազմութիւն պիտի ծածկէին ատով: Մեր ծանօթներուն կեանքերուն մէջ բազմութիւն ցիւխոտ վայրեր կան, եւ Յիսուս Թագաւորը Նզիրաբեթ թագուհիէն աւելի պիտի ուրախանայ երբ սիրոյ կարմիր վերարկուով ծածկենք զանոնք:

Կը պատմուի թէ խեղճ Արար մը պաղպաղուն շուրի ալ մը գտաւ անապատին մէջ: Այնքան սիրեց, այդ յատակ ու պաղ շուրը որ որոշեց փոքրիկ տիկ մը լեցնել եւ խալիֆային, այսինքն թագաւորին, ընծայ տանիլ: Երկար ճամբորդութենէ հետեւ հասաւ խալիֆային պալատը եւ անոր ներկայանալով մատոյց իր ջրալից տիկը: խալիֆան խմեց քիչ մը եւ այնչափ գովեց շուրը որ խեղճ Արարին սիրտը հրճուանքով լեցուեցաւ: Պալատականները Թագաւորին խօսքերը լսելով թոյլտուութիւն խնդրեցին որ իրենք եւս ճաշակեն զայն: Բայց Թագաւորը, ի՞նչ զարմանք, խստիւ արգելեց դպչիլ անոր: Արարին մեկնելէն հետեւ հարցուցին անոնք իւրենց տէրոջ թէ ինչո՞ւ թոյլ չտուաւ շուրէն խմել: Անոր պատասխանը դարձեալ ցոյց կուտայ մեզի թէ ի՞նչ է սիրոյ վերարկուն: «Ձուրք իրօք դառնահամ էր՝ երկար ժամանակ տիկին մէջ մնացած ըլլալով, բայց ես գովեցի զայն, վասն զի մարդը բարութեան դործ մը ըրած էր: Եթէ դուք ճաշակէիք շուրը, պիտի ծամածռէիք ձեր երեսները եւ խեղճ մարդը պիտի վշտանար:» Այս պատմութիւններէն սորվեցէք ուրիշ աղայոց սխալները ծածկել: Երբ ձեր մայրը խստիւ պատուիրէ որ ձեր զստերը լմնցնելէ հետեւ կապէք ձեր դասագիրքերը ու կոկիկ ծրար մը շինէք, մի վաղէք եւ ըսէք անոր, եթէ ձեր եղ-

բայրը ձեզ երթայ առանց այդ պատուէրին հնազանդելու: Այլ դուք ժողվեցէք ու կապեցէք անոր ծրարը եւ սիրոյ վերարկուով ծածկեցէք անոր սխալը:

Օր մը Ֆրանսացի զինուոր մը քնացաւ այն պահուն երբ իր պարտքն էր պահակի դեր կատարել: Ինչպէս գիտէք, շատ ծանր յանցանք է այս եւ մահուամբ կը պատժուի: Երբ արթնցաւ խեղճը եւ զգաց իր սխալը, սարսափահար եղաւ: Բայց երբ աչքերը շփեց եւ առաւօտեան դեռ շատ աղօտ լոյսին մէջէն իր չորս կողմը դիտեց, զինուորի վերարկուով եւ զօրապետի գլխարկով մարդուկ մը նշմարեց՝ իր հրացանն առած ու կեցած: Անմիջապէս ճանչցաւ զայն: Նա քնոյ մէջ գտած էր պահակը եւ, փոխանակ զայն արթնցնելու եւ անոր բանաւարկման ու գնդակահար սպանման պատճառ ըլլալու, սիրոյ վերարկուով ծածկած էր անոր սխալը: Ահա մեզի ուրիշ փառաւոր օրինակ մը: Եթէ կ'ուզէք սխալի վրայ խօսիլ, ձեր սխալներուն վրայ խօսեցէք որո՞ւ որ հանգիպիք, սակայն ծածկեցէք ուրիշներու սխալները: Ասոր համար ձեզի ուրիշ պատճառ մը եւս տամ մէկ խօսքով: Գիտէ՞ք ինչո՞ւ մեռաւ Յիսուս: Ըսեմ ձեզի: Ան մեզ այնչափ սիրեց որ մեր սխալները ծածկեց: Եկէք, մենք ալ նոյնպէս ընենք:

ԱՅԳԻՒՆ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

(Կիրակնօրեայ Դպրոցի Դաս, Յուլիս 5)

Մատ. Ի. 1-16

Այս առակը աշակերտներուն խօսուեցաւ բացատրելու համար թէ Յիսուս ի՞նչ ուղեց ըսել, երբ «Շատ առաջիններ պիտի ըլլան յետին, եւ յետիններ՝ առաջին», ըսաւ (Մատ. Ժ. 30): Նմանապէս ըսաւ ան, «Այսպէս յետինները առաջին պիտի ըլլան եւ առաջինները յետին» (Ի. 16):

Յիսուս ուղեց տառնակութիւն վարձկանի ոգին ուղղել: Եթէ վարձքի համար գործէին, իրենց վարձքը պիտի առնէին, սակայն սոսկ վարձկան պիտի համարուէին: Աստուած կ'ուզէ որ իր մշակները իրեն ծառային առանց վարձքի վրայ մտածելու, աննման այն նախ վարձուած բանուորներուն որ այդին չգացած՝ սակարկեցին,

այլ նման այնպիսիներու որոնք պարզապէս գացին տանուտէրոջ պատուէրով, թողլով որ ան իրենց վճարէ ինչ որ արժան է, այո, նման այս «յետիոններ»ուն որ գործի սկսան առանց երբեք հատուցման վրայ խորհելու, շնորհակալ ըլլալով որ ան զիրենք նկատեց եւ անոր վեհանձնութեան ապաւինելով:

Առակին նպատակն էր նաեւ նուաճել աշակերտներուն ամբարտաւանութիւնը: «Կ'ուզեմ որ այս ետքին քեզի տուածիս պէս տամ» խօսքը արդեօք երբեք չհնչեց Յիսուսի քով գտնուողներուն ականջներուն երբ Պօղոսի առաքելութիւնն ուրացան ուշ վարձուած ըլլալուն համար: Եւ Քրիստոնէութիւնն ընդունող Հրեաներ երբեք չխորհեցա՞ն արդեօք այս առակին վրայ, երբ կ'անարգէին հեթանոսները որոնց գլխացած էր Տէրը եւ զորոնք իր ծառայութեան մէջ ընդունած էր՝ խտիր չգնելով անոնց ու Հրեաներուն միջեւ որոնք առաջին ժամուն վարձուած էին: Այս դասին կարօտ էր եկեղեցին առաքելական դարուն եւ այս դասին կարօտ է տակաւին: Թող ոչ մէկ եկեղեցի պարծի իր հնութեան վրայ կամ այն գործին՝ զոր անցեալին մէջ կատարած է: Հիմա, մետասաներորդ ժամուն, թագաւորութիւնը մտնող հեթանոս ազգեր կրնան աւելի գովեստ ընդունիլ եւ աւելի հաճոյ ըլլալ Տէրոջ քան ամէնէն հինաւորց եկեղեցին: Տէրը կ'ուզէ որ իրեն ծառայողները սիրոյ համար ծառայեն եւ ոչ թէ վարձքի, եւ չնայիր մարդուս գործին քանակին, այլ ոգիին որով կը գործէ ան:

Մանուկներու կրթութիւնը աւելի զօրաւոր է քան ժառանգութիւնը, եւ ծնողական աւագ պարտականութիւնն է: Հիմա առհասարակ կ'ընդունուի թէ ժառանգութեան չափէն աւելի կարեւորութիւն կը տրուի: Անոր ազդեցութիւնը գլխաւորապէս ֆիզիքական եւ մտային է եւ ոչ թէ բարոյական: Երբ ստորին միջավայրէ մանուկներ կանուխ գեղջկական աղուոր ընտանիքներու մէջ կը դրուին մարդասիրական ընտանիքներու ձեռքով, անոնք սովորաբար բարոյապէս աւելի կը նմանին զիրենք որդեգրող ծնողներուն քան բուն իրենց ծնողներուն: Բայց Աստուած ծնողները պատասխանատու կը բռնէ մանուկներու կրթութեան համար, որու միակ ապահով հիմն է դարձը: Ու. Յ. Քրեֆթս

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋ

ՔԱԶԻԿՆ ՈՒ ԻՐ ԱՌԻԻՄՆԵՐԸ

(ՄԵՐ ՊԱՊԻՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐԸ)

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

Դ.

Քաջիկը մնաց ջրհորին մէջ, անօգնական, վիրաւոր: Երկու առիւծները տեսան իրենց տէրոջ վիճակը: Զէին կրնար բան մը ընել, որովհետեւ կապուած էին: Երկուքն ալ կը մոնչէին, կատաղած էին, իրենց շղթաները կը կրծէին փրփրներու համար: Առիւծներէն մէկը մեծ ճիգերով, ի՛նչպէս եղաւ, պրծաւ կապուած տեղէն, թռաւ գնաց հորին մօտ: Դարձաւ ընկերոջ մօտ, ան աւելի կատաղած դեռ կը ճգնէր քակել իր շղթան: Երկուքին ճիգը միացած, այդ շղթան ալ քակուեցաւ: Առիւծները վազեցին ջրհորին բերանը, կու լայրն ու կ'ողբային այնուհետեւ: Պէտք էր տեսնել այդ տիրասէր կենդանիներուն վիշտը:

Վարը, լեռան կողին վրայ հասարակաց ճամբայ մը կար: Կարաւան մը կու դար հեռուէն: Առիւծները տեսան: Անմիջապէս անոնցմէ մէկը վազեց վար, ճամբուն ճիշտ մէջտեղը, կարաւանին անցնելու տեղը կեցաւ: Թաթերով, ձայնով այնպիսի շարժումներ ու չեշտեր կ'ընէր, որ կարծես օգնութիւն կ'ուզէր:

Կարաւանապետը տեսաւ հեռուէն առիւծը՝ զարմացան բոլոր ճամբորդները. առիւծ մը վերը, բլուրին կատարը կ'ողբար, առիւծ մը իրենց առջեւ, ճամբուն վրայ, ետեւի ոտքերուն վրայ կեցած կը կոծէր: Քանի կը մօտենային ճամբուն վրայի առիւծը ետ ետ կ'երթար, զէպի բլուրը կը դիմէր, նորէն կը դառնար, վերստին ետ կ'երթար:

Հասկցան որ այս կենդանիները շատ չեն ուզեր հասցնել Քաջին առիւծին ետեւէն: Զրհուրին մէջ լսեցին հծծիւններ, ձայն տուին, Քաջիկ պատասխանեց:

Մեծ ճիգերով, առառաններով քաշեցին վեր. առիձներն իսկ կ'սկզբին օգնել չուանը քաշելու ատեն:

Քաջիկը դրին ուղտերէն մէկին վրայ. ուրիշ ուղտի մը վրայ կապեցին նաեւ երկու առիձները, որպէս զի մարդու վնաս չտան: Ինչ կան ճամբայ:

Քիչ գացին թէ շատ, չգիտեմ. Քաջիկ և տեւի ուղտին վրայ մնացած էր, ճամբան սահեցաւ ուղտին վրայէն ու ինկաւ: Ի դուր գոչեց, կանչեց. կարաւանին ձայնէն ոչ ոք լսեց անոր աղաղակները:

Կարաւանը դնաց, Քաջիկ մնաց հոն:

Եկան ուրիշ ճամբորդներ, մեղքցան. Քաջիկը նստեցուցին ջորիի մը վրայ և անցան գացին:

Այն քաղաքը ուր հասան՝ մեծ ուրախութեան մէջ էր: Թագաւորի մը մայրաքաղաքն էր: Երկար տարիներէ ի վեր կորսուած արքայազուստը երեւան եկեր էր և հայրը հրամայեւ էր ինչօքներ սարքել, հանդէսներ կադմակերպել, Հրաման ըրեր էր որ պալատին դրան առջեւ բոլոր աղքատներուն կերակուր եւ օշաբակ բաշխուի, նուէրներ տրուին:

Կարաւանի մարդերը յարմար դատեցին Քաջիկը տանիլ պալատին առջեւ, ուրիշ աղքատներու հետ կերակուրելու համար:

Քաջիկ հարցուփորձ ըրաւ. իմացաւ որ իր ազատած աղջկան հայրենիքն էր այս քաղաքը: Ինքն ալ նստաւ բազմաթիւ աղքատներու կողքին, սպասեց որ իրեն եւս բաժին բերին օշաբակէն:

— Ա՛ռ, դո՛ւն ալ խմէ, կոյր եղբայր, ըսին անոր պալատի սպասաւորները:

Քաջիկ առաւ օշաբակի գաւաթը, ըսաւ.

— Գացէ՛ք ըսէ՛ք աղնիւ արքայազուստին որ կոյր մը եկած է. գինքը ազատող երիտասարդին՝ Քաջիկի անունով. եթէ այս գաւաթ մը օշաբակին կէսը յանձն կ'առնէ խմել, պիտի խմեմ, եթէ ոչ՝ պիտի երթամ ասկէ:

— Խնդրեմ, ի՞նչ ես, կ'ըսէին ամէնքը, այդպիսի առաջարկ կ'ըլլայ:

— Մեծամիտ աղքատ, գոչեց անոնցմէ մէկը:

— Յիմար է անպատճառ, աւելցուց ուրիշ մը: Քաջիկ կը սնդէր դեռ և կ'ըսէր.

— Քաջիկի անունով կը պահանջեմ այս խոնարհամոտ թիւնը:

Ոչ ոք զիտէր թէ օրիորդը ազատող երիտասարդին անունը «Քաջիկ» էր. արքայազուստը ոչ ոքի ըսեր էր. դացին պատմեցին: «Քաջիկ»ի անունը հետաքրքրութեամբ լսեց օրիորդը, անմիջապէս վար վազեց պալատի սանդղակներէն, եկաւ կոյրի մօտ:

— Ի՞նչ կ'ուզես, բարի՛ եղբայր, հարցուց անոր:

— Կը պահանջեմ որ այս բաժակին կէսը դուն խմես, սիրուն եւ աղնիւ օրիորդ, պատասխանեց Քաջիկ:

— Շա՛տ բարի, խնդրեմ խմեցէ՛ք:

Օշարակը կիսովին պարպեց Քաջիկ: Մատանին, որ աղջկան ձեռքէն ընդունւեր էր, և զոր բերանը պահած էր, ձգեց դաւաթին մէջ և յանձնեց օրիորդին:

Օրիորդը խմաց մնացեալը, զարմանքով զգաց բերնին մէջ մատանին. ճանչցաւ.

— Ա՛հ, խնդրե՛մ, իմ բարի եղբայր, ո՛ւր կէց գտար այս մատանին, ո՛վ ես դուն, ո՛ւր է Քաջիկը:

— Ես ինքս, օրիորդ:

— Ա՛հ, դո՛ւն, դուն Քաջիկը, աչքերդ...

— Աչքերս նոր՝ կուրացան, կը պատմեմ յետոյ:

*
*
*

Ամբողջ քաղաքին, մանաւանդ պալատին մէջ լուր տարածուեցաւ թէ արքայազուստը ազատարարը գտնուած է, թէ զժբախտ պատահարով մը կուրացեր է: Ուրախութիւնները շարունակուեցան:

Քաջիկ որոշեց երթալ գտնիլ իր առիձները, հեռանալ պալատէն. արքայազուստը, հակառակ իր ծնողաց պնդումներուն, ընկերացաւ անոր հետ: Մեկնեցան պալատէն. մէկ քանի զինուորներ կ'ընկերանային անոնց:

Գացին, դացին, շատ դացին թէ քիչ՝ Աստուած գիտէ, հասան ձորակի մը քով, նստան հանգստանալու համար: Փոքրիկ լճակ մը կար ակնանակիտ աղբիւրի մը եղերքը. աղբիւրին ու լճակին վրայ հովանի կը տարածէին հսկայ կաղնիի ու սօսիի ծառեր:

Ծառերէն մէկին վրայ պլպուլիկ մըն էր նստած: Կ'երգէր, կ'երգէր, սիրուն կ'երգէր: Ան կ'ըսէր.

— Խեղճ մահկանացու, եթէ գիտնայիր իմ լեզուն, կ'օգտուէիր հիմակ: Աչքերդ հանուած եւ գրպաններդ դրուած են. աջ աչքդ ձախ դրպանիդ մէջ է դրուած, ձախ աչքդ՝ աջիդ մէջ: Ահա փետուր մը կը ձգեմ իմ թեւերէս, այդ փետուրը այս ականակիտ աղբիւրէն բլխած յստակ ջուրէն թրջելով եթէ քսես աչքերուդ, զանոնք իրենց տեղը դնելէ ետք կը բժշկուիս:

Իրաւցնէ, թռչնիկը թրվոաց, քթուրտեց, թեւերուն մէջէն փետուր մը կացեց, որ ինկաւ գետին, լճակին վրայ:

Օրիորդը կը հասկնար թռչնիկներուն լեզուն. հասկցաւ ինչ որ կ'ուղէր ըսել պլպուլիկը: Նայեցաւ Քաջիկի դրպանները, գտաւ աչքերը, զրաւ իրենց տեղը, փետուրով քսեց եւ ահա Քաջիկի աչքերը բացուեցան, առողջացան:

ԵՂԻՇԷ

ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՅ ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՅ ԵՒ ՀԱՅՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, 1859

ՓՐՈՑ. ՏՈՔՅ. ՊԱՋԻԼ ԽԱՆ

Պարսից Դեսպանատան Բժեկապէս

Պարսից արքունի վճիռները կը դրուէին խնդրոյ մը քննութենէն վերջ աւադանեաց խորանին մէջ հազարապետի կամ եպարքոսի նախագահութեան ներքեւ: «Ի մեծ Խոնաստանի» կը գրէ Եղիշէ, որ ինծի համար Խոնաստան է, խաներու ազնուականներու ժողովին մէջ: Իսկ բացառիկ պայմաններու ներքեւ արքայից արքայն կրնար իր պատասխանատուութեամբ սովորական ձեւերէն վազ անցնիլ եւ ներքին առանձին սենեակներէն հրովարտակ գրել տալ. այս է ահա որ էջ 32 կը կատարուի. «Տիրաքար հրաման տար ի ներս», «եւ թագաւորն ի ներս կոչեալ զգաւրապետն հրամայէր գրել հրովարտակս»:

Արքայից արքայի հրովարտակներու ամենահին պատմական պատճէնը Ազաթանգեղոսի առաջին գլխի մէջ է. Եղիշէն ալ ուրիշ օրինակներ ունի: Ինչպէս յայտնի է ժայռերու վրայ

ասոնցմէ շատ աւելի հիներ կան, բայց ոչ ասոնց նման ընդարձակ:

Եղիշէի նկարագրած Քրիստոնէութիւնը և՛ րիցական (Presbyterian) ձեւ մը ունի: Ազաթանգեղոսի ասոն, չորս աղգաբանութիւն ասիէ առաջ, Հայերը Տրդատէն սկսած՝ ամէն խաւերու մէջ բարբարոսներ էին վայրագ բնազդներով: Փաւստոս Բիւզանդացիի ասոն ալ տակաւին վայրենի բարքերու շարք մը երկուցիւթներու կը հանդիպինք Հայաստանի մէջ: Իսկ Եղիշէի օրերուն՝ դէթ խօսքի եւ արտաքին երեւոյթի տեսակէտով՝ գրեթէ տարբեր ցեղի մը մէջ կ'ապրինք: Բոլոր երկիրը Օլիվր Քրօմվելի մաքրակրօնականաց (Puritan) բանակ մը կը ներկայացնէ, անընդհատ սաղմոսերգերով ու հոգեւոր մարդանքներով՝ նոյն իսկ պատերազմի յարձակումները Սաղմոս քաղելով կը սկսին: Երիցականութիւնը այնքան զօրաւոր է որ քահանայապետութեան աթոռին վրայ երէց մը կայ: Ղեւնդ, Մուշէ, Քաջալ եւ միւս երէցները առանց կուսակրօն ըլլալու, ախրապետող զիրքեր ունին: Ժողովրդի բերնի ծամոցը Սուրբ Գրքն է, զոր դարուս Հայերը աւելի հիմնաւորապէս դիտէին քան թէ երիցական Սկոտլանդիք: Աւարայրի կռուէն առաջ՝ վերջին գիշերը Ղեւնդ երէց դէպի բանակն խօսելով կ'ըսէ, «Զի քան զիս տեղեկագոյնք եւ հմուտք էք Սուրբ Կտակարանացն», «ամենայն մարդ յանձն իւր եկեղեցի էր եւ նոյն ինքն քահանայ» 97: Հայ բանակին մէջ հոգեւոր կատարեալ պաշտօնավարութիւն մը կար. «Իսկ այսօր եպիսկոպոսք եւ երիցունք եւ սարկաւաղունք, սաղմոսերգողք եւ դաւկարդացք՝ իւրաքանչիւր կարգեալ կանոնաւ՝ իբր վառեալք զինու եւ պատրաստեալք ի պատերազմ, կամին ընդ ձեզ յարձակել հարկանել զթշնամբան ճշմարտութեան» 87. «ոչ երեւէր այնուհետեւ առաւել տէր քան զծառայ, եւ ոչ ազատ փախկացեալ քան զգեղջուկ վշտացեալ: Մի սիրտ յօժարութեամբ ամենեցուն արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց եւ ամենայն միաբանելոց ի Քրիստոս»: «Ձայնք պաշտօնէիցն ի տուէ եւ ի գիշերի անհատ էին ի սուրբ սաղմոսն. ընթերցուածք աստուածային կտակարանացն ոչ երբեք առնուին դադարումն յամենայն ժամ, սոյնպէս եւ մեկնիչք ի միսիթարութիւն երկնաւոր վարդապետութեանց»:

Քրիստոնէութիւնը խիստ լուրջ նոյն իսկ

սարսափելի ձևեր մը ներքեւ կը դիտենք, ահա անոր հոգիի արտայայտութիւնները. «Ձեռն եղբոր հարազատի ի մերձաւոր իւր լիցի՝ որ անցեալ իցէ ըստ ուխտ պատուիրանին Աստուծոյ, և մի խնայեացէ հայր յորդեաց եւ մի ակն առնուցու որդի հօր պատուոյն»։ «Կին կոռուացի ընդ առն ամուսնոյ եւ ծառայ դարձցի ընդդէմ տեառն իւրոյ»։ Ի մի բան՝ ընդհանուր պոքօղ՝ դէրօրիդմի ծայրայեղ աստիճանով եւ այսպիսի վերջաւորութեամբ, «Մի ոմն ի նախարարացն որ անդր դիպեցաւ, էր ի նոցա խորհրդի, եւ ոչ միաբանեաց ընդ նոսա ի մեծ վկայութիւն, և անդէն առ ժամայն ի նոցունց ի տեղւոյն քարկոծեցաւ, եւ ահ մեծ անկաւ ի վերայ ամենեցունց»։

Նրիցական հոգին այնքան զօրաւոր էր որ լուս պոքօղ մը կայ բարձր անմատչելի կղերականութեան դէմ, Բոլոր դործին մէջ անգամ մը յիշուած չէ Գրիգոր Լուսաւորչի անունը, ոչ ալ անոր յաջորդներէն կամ ժառանգներէն խօսք մը կայ. կը թուի թէ ազգը զգուած էր անոնց վերջին շառաւիղներէն. Կաթողիկոս կամ հայրապետ բառէն իսկ կը խորշի Նդիշէ. «Ձառաքելական եւ կեղեցի Կաթողիկէ» մը կը յիշէ 51 «Սուրբ եպիսկոպոսապետն Հոռիմայի» (55) հետ։ Եպիսկոպոսներու երկար շարք մը ունինք առանց եպիսկոպոսապետի՝ որուն ազդեցիկ դիրքը Դեւոնդ երէց մը գրաւած է։

Դազար Փարպեցին միեւնոյն ժամանակի ու անցողարձի պատմագիր ըլլալով շարունակ կը յիշէ Մասիսը, Էջմիածինը, Վաղարշապատ կամ Նոր Քաղաքը, Նդիշէ լուսութեամբ կ'անցնի այս խոշոր լեռներու քովէն, Արաբած մը բերան կ'առնէ առանց Մասիսը տեսնել ուղելու, եւ էջ 55 Յովսէփի եպիսկոպոսը իր թուղթի մէջ «որ լուսաւորեաց զխաւարին կողմանս հիւսիսոյ» կ'ըսէ առանց որոշելու թէ ով լուսաւորեաց, թէեւ տարաւած ձեւով մը այս լուսաւորութիւնը կը վերագրուի Տրդատիոսին առանց Գրիգորիոսը յիշելու։ Որոշապէս յայտնի է թէ լուսեայն պոքօղ մը կայ (1) Գրիգոր Լուսաւորչի՝ իր դործունէութեան ու յաջորդներու դէմ, (2) Վաղարշապատ, Մասիս եւ Էջմիածին անյիշելի են վան դի Լուսաւորչի առաքելութեան հետ սերտիւ կապուած են, եւ վերջապէս (3) Հայերը քաղաքային տեսակէտով Պոլսոյ կամ Նոր Հոռիմի հետ կապուած ըլլալով հանդերձ, կրօնական յա-

րաքերութիւններ խզուած կ'երեւան եւ աւելի հետուն է՝ դէպ ի հին Հոռիմ ուր Նդիշէի ակնածութիւնները կ'երթան՝ դէթ այս Վենետիկի տպագրութեան մէջ։ Բոլոր այս կէտերը խիստ հետաքրքրական են՝ եթէ իրօք հին ձեռագիրէ մը հարազատ արտատպում մը ըլլայ այս մեր ձեռքի հրատարակութիւնը։ Մենք կ'սկսածնեւորով ու վերապաշտմաներով է որ կը խօսինք։

Նդիշէի ատեն Հոռիքը կարեւոր դեր մը կը խաղան, զանոնք կը դիտենք ձորաց դրան մօտ, Derbendի չըջակայքը Կասպից ծովուն վրայ, ուր արքայից արքայն տասը հազարնոց ձորաց պահակ մը միշտ կը պահէ իբր սահմանապահ գունդ մը եւ միեւնոյն ատեն Հոռիքը մեծ թիւերով կը վիստան Խորասանի հիւսիսային մասերուն մէջ արդի Աստարաքաղ, Մազանդիրան եւ Դուշան գաւառներու, հին Քուշանաց, Վրկան եւ Ապար երկիրներուն մէջ։ Դիտելի է որ հարաւէն նախ Վրկան կը հասնէին եւ ապա Ապար երկիր։ Պարզ է որ երկու Հոռիական ժողովուրդներու մէջ սերտ յարաբերութիւններ կան (էջ 11 եւ 110) եւ լրտեսներ Տէրպէնտէն Խորասան կ'անցնին։ «Քուշանաց Ապար աշխարհէն եւ անտի ի հարաւ կողմն մնչեւ ի Հնդկիս» յատակօրէն կը պարզէ թէ Մէրվ եւ Աստարաքաղէն Խորասանի նահանգով կ'անցնէին հարաւ դէպ ի Սիստան (Սաղիստան) ու Դանգահարի եւ Բէլուչիստանի ճամբով դէպ ի Հնդկաստան, ըսել է թէ Նդիշէի ատենէն իսկ այս ճամբան որ վերջերս Անգլիացւոյ մղձաւանջը եղաւ՝ քաջածանօթ էր մեր նախորդներուն։

Քուշանաց եւ Հոռիք մէջ այնքան սերտ կապակցութիւն մը կար որ մենք կը տարուինք կասկածելու թէ (էջ 9 տող 22) «Անցո՛ր ըստ պահ դուռն ի ներքս» սա Տէրպէնտի անցքին կ'ակնարկէ որուն մօտ Քուշանք կային, ուստի եւ վարի «Քուշանաց եւ Յոյնի» մենք Հոռի կը կարգանք իբր երկու ցեղակից ազգեր։

Պարթեւաց կամ Արշակունեաց (Արսասիս) ցեղի բուն երկիրը Պահլի (Balk) չուրջ է դէպ ի Խորասանի հիւսիսը։ Երբ անոնց հարստութիւնը վերջացաւ եւ թաղ ու գահ իրանցի Սասանեանց ձեռքը անցաւ, հարկաւ խոշոր Պարթեւաց ցեղը չանհետացաւ իսկոյն իր բնադաւառին մէջ կըրկին շունչ առնելով միացաւ միւս ցեղերու՝ Քուշանաց, Հոռիք, Հեթիթաղաց հետ եւ շարունակ ընդվզումներ սարքեց հարաւարնակ Սասանեանց

տոհմին դէմ: Մեր պատմութիւնը լեցուն է ակնարկներով այն բանակցութեանց վրայ զոր Հայ ու Կովկասցի Պարթեւները կը կատարէին բուն Պարթեւ ցեղին հետ ամէն տեղամ երբ Սասանեանց դէմ կռուելու վրայ էին: Իսկ էջ 16ի «Խաւականն» սխալ ընթերցումի կը վերագրենք. խօսքը Սորասանի վրայ է ու «ամուր անըլ գառագեղն» գուցէ Նատիր Շահի յայտնի Քելադ, Kelat, լեռնային ամրութիւնն է իր անանց կիրճերովը:

Արշակունիք քանի հարիւր տարի միահեծան տէր էին բոլոր առաջաւոր Ասիոյ կայսրութեանց՝ կեդրոն ունենալով Սորասանի նահանգն, սակայն Պարսից պատմութեան մէջ քանի մը տող միայն կը գտնենք սա ملك الطوائف «միւլիք իւլ թաւայիթ» հարստութեան վրայ: Տարակոյս չկայ որ Պարթեւ ցեղը շատ զօրաւոր էր իր անկուսմէն վերջն ալ եւ Սասանեանք անոնց դէմ էր որ կը կռուէին անընդհատ Սորասանի սահմաններուն շուրջ եւ որպէս զի թշնամիի բանակի հմայքը պակսեցնեն, Քուշանաց, Հոնաց: Հեփթաղաց անունն է որ շարունակ կը լսենք, իսկ Պարթեւներէ չշուկ մը չկայ. անոնց անունը մեծ դրամագլուխ մըն էր, աղգեր կը հմայէր եւ բանակներու տեղ կը բռնէր, ուրեմն քաղաքակառուութիւն էր երբեք զանոնք չյիշել: Եղիշէի եւ Փաւստոս Բիւզանդացիի նկարագրած Հայաստանին կոխներու մէջ շատ կարեւոր դեր մը կը վերագրուի փիղերուն: Սասանեանք մինչեւ Խնդոս գետի ձիւղերը կը տիրապետէին եւ Հնդկական տանէն խոշոր թիւերով փիղեր կը տեղափոխէին պատերազմի եւ պատիժներու գործիք ծառայելու նպատակաւ: Ուշագրաւ է որ Ղազար Փարպեցին զանոնք չտեսած կը ձեւանայ եւ փիղերու գոյութիւնը անոր պատերազմներուն մէջ կարեւորութիւն մը չունի: Մեր նախահարք մինչեւ վերջ ալ չկրցան սորվիլ այն ռազմահնարքը զոր Հռոմայեցիք անմիջապէս ընդգրկեցին այս վիթխարի թշնամեաց դէմ. անոնց համար լայն ճամբայ բանալ եւ ապա կրակով՝ վիրգերով, դամբարներով ու վառ յարգախոսութեամբ զանոնք սարսափացնել զրգուել եւ գաղանաջած վիճակի մը մէջ յետ մղել թշնամի բանակի դէմ:

Մենք այս յօդուածաշարքը գրելու համար խորհնացիի, Փարպեցիի եւ Ագաթանգեղոսի, (էջմիածին) Եղիշէի եւ Բիւզանդացիի (Վենետիկ) մատենագիրքերով բաւականացանք: Եւ

րոպայի դաւառական ոեւէ քաղաքին մէջ աւելի զիւրին է Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի խընդրոյ մը վրայ ուսումնասիրութիւն կատարել քան թէ Թէհրանի եւ Պոլսոյ մէջ: Բացարձակապէս մատենադարաններ չկան հոս. ուր ալ քանի մը հատոր գիրքեր կան՝ անոնք տրամադրելի չեն կամ ցուցակ չունին: Այսպիսի պայմաններուն երբեք մենք վերընտրեցինք բոլորովին հեռու մնալ արտաքին կողմնակի ու թերի ազդեցութեանէ եւ մեր իսկ տպաւորութիւնները արձանագրել: Սասանեանց ատենի զենիմազդէն դրաքաշական օրէնքի վերաբերմամբ բացատրելի կէտեր կան տակաւին Եղիշէի մէջ: Տարաբախտաբար այն հրատարակութիւնները, Եւրոպական եւ Հնդկական, որոնք կրնային լուսաբանել քանի մը մութ բառեր, մեր տրամադրութեան ներքեւ չեն հոս:

Աբ. էջմիածնի հրատարակութիւնները թելադրութիւններով լեցուն են իրենց զանազան ընթերցումներու շնորհիւ, եւ երբ բառի մը մէկ ձեւը մութ է, անոր երկրորդ կամ երրորդ տառաւոր լոյսի նշով մը կ'ուտայ եւ հին ծանօթ մը կը թելադրէ: Ընդհանրապէս Վենետիկի տպագրութիւնները խիստ անյարմար են: Նախ չգիտենք թէ ի՞նչ ձեռագիրքեր են: Երկրորդ կասկածիլ ու պակաս կէտեր կան ուր «մեծաւորաց հրամանն» չգիտենք թէ ո՛ր աստիճան ազդած է: Բիւզանդացիի հատորը յատկապէս լեցուն է սխալներով ու կասկածելի մասերով: Ուստի եթէ երբեմն սխալ ուղղութեան մը հետեւեցանք կամ երեւակայական բացատրութիւն մը տուինք, պէտք է մեր շեղումները վերագրել մեզ տրամադրելի հատորներուն եւ մեր անառաջնորդ ճամբորդութեանը ընդարձակ եւ հեռու շրջանի մը մէջ:

Սոյն աշխատութիւնը ուրիշ ձեւ մը կ'առնէր, եթէ փոխանակ մեր Պոլսոյ խուցէն Եւրոպական ոեւէ կեդրոնէ մը գրէինք, սակայն մեր գործը իր թարմութիւնը եւ անկախութիւնը պիտի վրայ տար մեծ չափով:

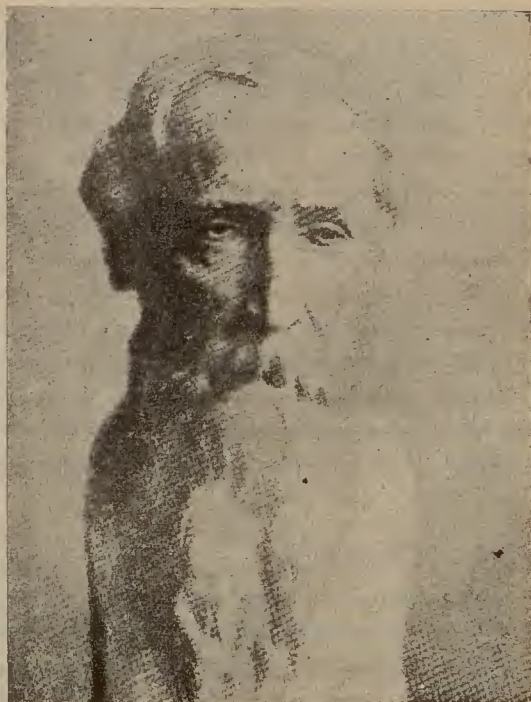
Եղիշէի ընդհանուր գործը իր բոլոր թերութիւններովը հանդերձ վսեմ գիւցազնագրութիւն մըն է: Մենք անոր մէջ սեւ բիծեր զիտեցինք նայելով անոր վրայ այն ուսումնասիրողի եռանդով, որով հետազօտող մը արիւնի կը դիտէ հեռագիրտակով եւ ճառագայթալուծութեամբ: Մեր պատմագիրքերէն ամէնէն աւելի ազգայինը այս

հատորն է, գերազանցապէս Ասիացի Հայ կրօնականի մը դրոշմը կը կրէ ու անոր ազդեցութիւնը մեր ազգային պատմութեան ու նկարագրի վրայ անհուն է եղած: Նոյն իսկ այսօր ալ մեր գրողներու շատերը տակաւին Եղիշէի բառակուտակումով ու ճոռումբանութեամբ կը տառապին, սակայն Հայ ազգի տոկուն յամառ նկարագիրը Եղիշէի պատմութեան թէ՛ արդիւնքն է եւ թէ՛ անոր սկզբնապատճառը, մէկը միւսի վրայ ազդեր է փոխադարձաբար: Հայ կնոջ դերը երբեք այնքան զիւցաղնական չէ եղած որքան Եղիշէի նկարագրութեան մէջ: Հայ ցեղը ճանչնալու համար անհրաժեշտ է Եղիշէն ուսումնասիրել: Մեզք որ մենք մինչեւ այսօր Եղիշէն չթարգմանեցինք Թուրքերու, Պարսիկներու ու Ռուսերու համար՝ զանոնք ծանօթացնելու մեր ցեղի բուն արմատական կազմութեան հետ, եւ անոնք տակաւին զմեզ ձուլել, տարրալուծել, բարեփոխել կ'ուզեն առանց մեր քիմիական բաղադրութիւնը նկատի առնելու: Արդ Հայ մը վերլուծելու համար անհրաժեշտ է Եղիշէ վարդապետին դիմել, քանի որ Հայալուծումի տարերքը դերազանցօրէն անոր կազմած յեղանակն է: Եւ այն ցեղերն ալ որ միաստուածութեան կարգախօսով կը պարծին՝ թո՛ղ Եղիշէն կարդալով համոզուին թէ մենք ինչեր զոհեցինք այս նուիրականութիւնը պահպանելու ճամբուն: Հայ մը իրաւունք ունի հպարտանալու որ իր փոքրիկ ցեղը 1500 տարով առաջ Եղիշէ մը կըցաւ արտադրել եւ յատկապէս այն գործերը գլուխ բերել զոր Եղիշէ մը նկարագրելով ինքն ալ անմահացաւ:

Թէեւ էական կէտերու մէջ Եղիշէի եւ Փարպեցիի մէջ համաձայնութիւն կայ, սակայն Վասակի ընկուոր փեսայի մասին բառ մը չունի Եղիշէ: Նահատակութեանց մանրամասնութիւններն ալ տարբեր են եւ Ասորեստանի Շահիուլ տեղն ալ Շահուղա⁽¹⁾ է Եղիշէի համար: Ուրիշ բաղադրութիւններ պիտի ընենք երբ վիճակագրական ընդհանուր տեսութիւն մը կազմելու անցնինք:

Վ Ե Ր Ջ

(1) Արդեօք ուղա դրամ ըսել է հին Ասորացոց լեզուով, այսպէս կազմելով Շահուղա՝ Ասորերէն համապատասխանը:

ՐԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

Րապինտրանաթ Թակոր Հնդկ բանաստեղծ մ'է, որ Նոպլեան մրցանակին արժանացած է իր գրութեանց մէջ ցոյց տուած բարձր տաղանդին համար: Թակոր Կալկաթայի մէջ կը բնակի եւ հանրածանօթ է իբրեւ ուսուցիչ եւ կրօնական առաջնորդ: Թէպէտ Քրիստոնեայ չէ, սակայն Քրիստոնէական գաղափարներու ազդեցութենէն զերծ չէ մնացած, եւ Քրիստոսի նկատմամբ խորին յարգանք կը տածէ: Թակորի բանաստեղծութեանց մէջ այն տեսակ անմեղութիւն մը, պարզութիւն մը կ'երեւի, որու նմանը մարդ չգտներ ուրիշ բանաստեղծական գրութեանց մէջ: Այս տաղանդաւոր բանաստեղծը կը սիրէ գրել մանկանց վրայ, եւ կը գրէ մասնաւոր գուրգուրանքով եւ խորին հմտութեամբ: Կը յուսանք թէ մեր ընթերցողները հաճոյքով պիտի կարդան հետեւեալ հատուածները որ քաղուած են Թակորի «Մահիկը» անունը կրող երկասիրութենէն:

ՏՈՒՆԸ

Միս մինակ կը ճեմէի արդէն անցնող ճամբուն վրայ երբ վերջալոյսը իր վերջին ոսկին կը պահէր ազահի մը պէս:

Լոյսը աստիճանաբար կը խորասուզուէր մթութեան մէջ, եւ այրիացած հողը, որուն հունձքը հնձուած էր, կը պառկէր լուռ:

Տղու մը ճիւղ երկինք բարձրացաւ յանկարծ: Ան մութին մէջէն անցաւ գնաց անտես,

ետեւէն ձգելով երգին հետքը որ իրիկուան լուսթիւնը կը կարէր կ'անցնէր :

Անոր գիւղական տունը հոն էր խոպան երկրին ծայրը, շաքարեղէգի արտէն անգլին, ադամաթղենիներու, սլացիկ արմաւենիներու, հնդկընկուզենիներու ստուերներուն տակ :

Հոն, մենաւոր ճամբուս վրայ, աստեղալոյսին տակ կեցայ վայրկեան մը եւ առջեւս տարածուած անսայ խաւարամած երկիրը, որ իր թեւերով կը գրկէր անհամար տուններ, որոնք զարդարուած են օրօրոցներով, անկողիններով, մայրական սիրտերով եւ իրիկուան լամբարներով, ինչպէս նաեւ դեռատի, ուրախ կեանքերով, որոնք անգիտակ են թէ ի՞նչ արժէք ունի իրենց ուրախութիւնը աշխարհի համար :

ԾՈՎԱԶՐԻՆ ՎՐԱՅ

Անոնք իրենց տունները աւազով կը չինեն ու կը խաղան դատարկ խելորներով : Չորցած տերեւներով կը հիւսեն իրենց նաւակները եւ անծայրածիր անդունդին վրայ կը սահեցնեն ժպտագին : Մանուկներ իրենց խաղը կը խաղան աշխարհներու ծովեղբրն վրայ :

ԿՈՉՈՒՄ

Երբ ծնծղային ձայնը զօղանջէ առտունները եւ ես մեր փողոցէն դպրոց երթամ, ամէն օր կը պատահիմ փերեզակին որ կը կանչէ, «Ապարանջաններ, բիւրեղեայ ապարանջաններ :»

Բան մը չկայ որ աճապարանքի մատնէ զայն . կարելու ճամբայ, երթալու տեղ մը չունի, ոչ ալ տուն հասնելու որոշ ժամանակ ունի :

Կ'ուզէի ըլլալ փերեզակ մը եւ բոլոր օրը ճամբաներու վրայ անցնել ու կանչել, «Ապարանջաններ, բիւրեղեայ ապարանջաններ :»

Երբ յետմիջօրէի ժամը չորսին դպրոցէն կը վերադառնամ, այդ տունին կիսաբաց դուռէն կրնամ տեսնել պարտիզպանը որ հողը կը փորէ :

Ան իր բահը ուղածին պէս կը գործածէ, վրայ-զուլը փոշիով կը թոթուէ : Ոչ ոք կը յանգիմանէ զայն, եթէ եփի արեւին տակ, կամ թրջի :

Կ'ուզէի ըլլալ պարտիզպան մը ու փորել հողը՝ առանց ունենալու մէկը, որ արգիլէ զիս հողը փորելէ :

Երբ իրիկուան մութը իջնայ եւ մայրս զիս անկողին դնէ, բաց պատուհանէն կը տեսնեմ պահապանը, որ վեր վար կը քալէ :

Փողոցը մութ է ու մենաւոր եւ փողոցի լապտերը կը կենայ՝ գլխուն վրայ միակ կարմիր աչք ունեցող հսկայի մը պէս :

Պահապանը կը ճօճէ իր լապտերը՝ շուք եւ բերցնելով երկու կողմերը : Ան իր կեանքին մէջ բնաւ չպառկիր ատենին :

Կ'ուզէի ըլլալ պահապան մը, բոլոր գիշերը փողոցները պտտիլ ու իմ լապտերովս ստուերներ հալածել :

ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՍՄԻՆԵՐԸ

Ահ, այս յասմիկները, այս սպիտակ յասմիկները :

Յիշէլ կը կարծեմ այն առաջին օրը, երբ ձեռքերս լեցուցի այս յասմիկներով, այս սպիտակ յասմիկներով :

Սիրած եմ արեւալոյսը, երկինքը ու դաւարագեղ երկիրը . լսած եմ կէսգիշերուան մութին մէջէն գետին հեղուկ մրմունջը :

Մենաւոր ամայութեան մէջ, ճամբաներու դարձուածքին վրայ, աշնանային վերջալոյսներ դիմաւորած եմ նման հարսի մը որ իր քօղը կը վերցնէ ընդունելու համար իր սիրահարը :

Բայց յիշողութիւնս քաղցր է դեռ այն առաջին սպիտակ յասմիկներով, զորոնք ձեռքիս մէջ բռնեցի երբ մանուկ էի :

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Օրհնէ այս փոքրիկ սիրտը, այս սպիտակ հոգին որ երկինքի համայրը չահած է երկրիս համար :

Ան կը սիրէ արեւին լոյսը, կը սիրէ իր մօր երեսին տեսքը :

Ան չէ սորված փոշին արհամարհել եւ ոսկիի անձկալ :

Սիրտիդ վրայ սեղմէ ու օրհնէ զայն :

Ան հարիւրաւոր գոեհներու այս երկիրը եկած է :

Չեմ դիտեր թէ այդ բաղմութեան մէջէն քեզ ի՞նչպէս ընտրեց, դուռդ եկաւ եւ ձեռքէդ բռնեց ճամբան հարցնելու համար :

Ան՝ սրտին մէջ առանց տարակոյս ունենալու, խօսելով խնդալով, պիտի հետեւի քեզի :

Անոր վստահութիւնը քաջալերէ, շիտակ առաջնորդէ ու օրհնէ զայն :

Ձեռքդ անոր գլուխը դիր, եւ մաղթէ որ՝
թէ եւ ալիքները ոտքերուն տակ աւելի սպառ-
նական ըլլան՝ վերէն շունչ մը դայ ուռեցնելու
համար իր առագաստները, եւ հասցնէ զայն
խաղաղութեան հաւահանգիստը:

Արտորանքիդ մէջ մի մոռնար զայն, թող
սիրտդ դայ ու օրհնէ զայն:

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱՆՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Եկուր ու վարձէ զիս», գոչեցի, երբոր
առտուն կը քալէի սալարկուած ճամբուն վրայ:
Ձեռքը սուր բռնած թագաւորը եկաւ իր
կառքին մէջ նստած:

Ան ձեռքս բռնեց ու ըսաւ, «Ես քեզ պիտի
վարձեմ իմ զօրութիւնովս»:

Բայց անոր զօրութիւնը անգոմանուեցաւ ու
ան անցաւ գնաց իր կառքին մէջ:

Միջօրէի տաքին տունները գոյ դուռներով
կը կենային:

Մանուածագատ փողոցի մը մէջ կը թա-
փառէի:

Ծերունի մը դուրս ելաւ ձեռքը բռնած իր
ռսկիի տոպրակը:

Ան մտածեց ու ըսաւ, «Ես քեզ պիտի
վարձեմ իմ դրամովս»:

Հատիկ, հատիկ կշռեց իր դրամները, բայց
ես երես դարձուցի:

Իրիկուն եղած էր: Պարտէզներու ցանկա-
պտները ծաղկած էին համակ:

Գեղեցիկ աղջիկը դուրս եկաւ ու ըսաւ.
«Ես քեզ պիտի վարձեմ ժպիտով մը»:

Անոր ժպիտը մարեցաւ ու հալեցաւ, ար-
ցունք եղաւ, ու աղջիկը մինակը ետ դարձաւ
մուկին մէջ:

Արեւը կը շողար աւազին վրայ եւ ծովին
ալիքները ծովեզերքը կը բախէին քմահաճօրէն:

Տղայ մը նստած կը խաղար խելիորներով:

Դուռը վերցուց եւ թուեցաւ թէ զիս կը
ճանչնար եւսաւ, «Ես քեզ ոչինչով կը վարձեմ»:

Այդ ժամանակէն ի վեր մահակական այդ
սակարկութիւնը զիս աղատ մարդ բրաւ:

Անկատարութիւններու այս աշխարհին մէջ
մասնական մտերմութիւններն իսկ ուրախու-
թեամբ կ'ողջանանք: Եւ եթէ կը գտնենք գոնէ
մէկը, որու կրնանք համարձակ խօսիլ բուն ինչ
որ մեր սրտին մէջ կ'զգանք եւ որու հետ կըր-
նանք սիրով ու պարզութեամբ քալել առանց
կեղծաւորելու, պատճառ մը չունինք աշխարհի
կամ Աստուծոյ հետ կռուելու:

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ ՇԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Դ.

Հայ. Եկեղեցական հաստատութեան բա-
րեկարգելի երկրորդ էական տարրը բերն է, որ
իր ներկայ վիճակին մէջ բացարձակապէս ան-
բաւական է ժողովուրդի հոգեւոր կեանքին
վրայ գնահատելի ներգործութիւն մը ընելու:
Չափազանցութիւնն չէ ըսել թէ եկեղեցական
հաստատութեան հոգին է բնութիւնը, առանց որուն
ամբողջ հաստատութիւնը անհոգի, անկենդան
մարմին մը կ'ըլլայ կարծես: Ժողովուրդի հո-
գեւոր կեանքին վրայ զօրեղապէս ներգործող եւ
անոր ուղղութիւնն տուող հզօրագոյն ազդակն է
ան. առանց հոգեւորապէս կենդանի եւ գործօն
բնութիւն կարելի չէ երեւակայել հոգեւորապէս կեն-
դանի եկեղեցի: Արդ իրողութիւնն է թէ Հայ.
Եկեղեցիին կը պակսի այսօր հոգեւորապէս կեն-
դանի եւ գործօն բնութիւնը: Անոր բնութիւնը
լուռ է հիմա, ու համարութեան մօտեցող այդ
լուռութիւնը այն աստիճան բնական դարձած է
անոր որ Աւետարանի քարոզութիւնը Բողոքա-
կան նսրոյթ մը կը համարուի Հայ ժողովուրդէն
առ հասարակ, եւ եկեղեցիի ծոցին մէջ վարկ-
պարագի ծլող աշխարհական քարոզիչները Բո-
ղոքական անունով կը պիտակուին անպատճառ,
իրբ թէ Հայ. Եկեղեցիին օտար կամ անոր ա-
ւանդութիւններուն հակառակ ըլլար Աւետա-
րանի քարոզութիւնը: Ո՛չ քահանաները եւ ոչ
ալ վարդապետներն ու եպիսկոպոսները — սա-
կաւարկութիւնը բացառութիւնները յարգելով — կա-
նոնաւորապէս ամէն կիրակի քարոզելու պար-
տականութիւնը կը զգան, եւ հազիւ Մեծ Պահքի
կամ տօնական օրերու մէջ ժողովուրդը բնութիւն
վրայ կը տեսնէ քարոզիչ վարդապետ մը կամ
եպիսկոպոս մը, ու ան ալ մեծ քաղաքներու
մէջ միայն. աւանդներու եւ գիւղերու մէջ այն-
չափն ալ կը պակսի: Աւելին կայ. քարոզ կոչ-
ուած այդ բնութեամբութիւնը յաճախ հեռի է
Աւետարանական ու հոգեւոր բնոյթ ունենալէ:

մարթ ազգային նպատակներու կը ձգտի ան, մերթ աստուածաբանական խրթնութիւններու շուրջ կը յածի, աւելի յաճախ դաւանաբանական կամ վկայաբանական հանգամանք ունի, դուն ուրեք կրօնաբարոյական է եւ գրեթէ երբեք զուտ կրօնական կամ հոգեւոր: Մասաւորապէս այս է ահա Հայ. Եկեղեցիի բեմին ներկայ վիճակը. իսկ ժողովուրդը Աստուծոյ խօսքին սուլէն կը տառապի. ու եթէ դուրսը Աւետարանի արծաթ դանդակին վճիռ հնչիւնը լսէ տեղէ մը, իսկոյն հոն կը խուժէ դունդադունդ՝ եկեղեցիին դժգոհութիւնը հրաւիրելով իր վրայ: Եկեղեցական բեմին այս համբուլթիւնը, Աստուծոյ խօսքին այս սուլը, չէ՞ միթէ որ տեղ տեղ Աւետարանի սիրահար ժողովուրդը մղած է ուրոյն կազմակերպութիւններու մէջ ձուլուելու, ուրոյն խմբակցութիւններ կազմելու՝ Հայ. Եկեղեցիին ու Բողոքականութեան մէջտեղ աւորոյզ դիրք մը զբաւելով: Եթէ Հայ. Եկեղեցին ունենար այդ հոգեւորապէս կենդանի եւ գործօն բեմը, այդ խմբակցութիւնները գոյութիւն չպիտի ունենային եւ Բողոքականութեան անունն անգամ լսուած չպիտի ըլլար մեր մէջ:

Բայց ի՞նչ պիտի հասկնանք հոգեւորապէս կենդանի եւ գործօն բեմ ըսելով: Հոս խիստ կարեւոր ու փափուկ կէտ մը կայ որ բացատրութեան կը կարօտի: Քրիստոնէական կրօնին մէջ կա՛յ կենսական ու կենդանի տարր մը, որ ուղղակի մարդուն սրտին կը խօսի եւ սրտի ճամբով կամքին հասնելով դայն կը նուաճէ Աստուծոյ հնազանդութեանը՝ յառաջ բերելով արմատական փոփոխութիւն մը կեանքին մէջ, դարձ մը աշխարհէն առ Աստուած: Աւետարանական բացատրութեամբ այս փոփոխութիւնը կը կոչուի ապաշխարութիւն եւ վերսին ծնունդ: Կրօնքը եթէ ունի որեւէ իրական արժէք՝ այս փոփոխութիւնը յառաջ բերելուն մէջ կը կայանայ ան. այս հանգամանքն է ճշմարիտ ու Աստուածային կրօնին գրոշմն ու յատկանիշը: Ուր որ կեանքը փոխելու, մարդը «նոր արարած» ընելու զօրութիւնը կը պակսի կրօնին, հոն ի դուր է փնտռել Աստուածայինը. անհոգի ձեւականութիւն մըն է այդ կրօնը, մարդկային տափակութիւններու, կեղեւային ու մնամէջ պայմանադրականութիւններու խառնակոյտ մը միայն: Կրօնի այս կենսական ու կենդանի տարրովն է ահա որ կը զբաղի հոգեւորապէս կենդանի եւ

գործօն բեմ մը, եւ գո՛հ չըլլար ուրիշ արդիւնքով՝ բայց եթէ մարդիկը առաջնորդելով ապաշխարութեան եւ վերստին ծնունդի, Քրիստոսով «նոր արարած» ըլլալու:

Կ'ընդունինք թէ Հայ. Եկեղեցին չմերժեր կրօնի այդ կենսական տարրը. անոր անմահ գրականութիւնը յատկօրէն կ'արտափայլէ հաւատքը զոր ան ունի Աստուծոյ Հոգիին նորագոյ ներգործութեանը, Անոր սիրոյն փոխակերպող զօրութեանը վրայ: Սրտի, կամքի եւ կեանքի այդ հրաշալի, աստուածազդեցիկ փոփոխութիւնն է զոր կը խնդրէ Ներսէս Շնորհալի երբ կ'աղօթէ արտասուագին. «Նորոգս'դ հնութեանց, նորոգեա եւ զիս, նորոգ դարդարեա. Սէր անուն Յիսուս, սիրով քո ձմէա, սիրտ իմ քարեղէն» Այո, Հայ. Եկեղեցին կ'ընդունի թէ մեռած տառին, գրուած պատուիրանին մէջ ոյժ չկայ սիրտը փոխելու, կամքը նուաճելու, կեանքը նորոգելու. այլ Աստուծոյ կենդանի Հոգիին հպումն է որ կարելի կ'ընէ այդ վիճակը մեղաւոր մարդուն համար: Ո՛րչափ լաւ ըմբռնած է Նարեկացին այս ճշմարտութիւնը երբ կ'աղաղակէ. «Ո՛ր ի տուրն, այլ ի տուողն յաւէտ կարօտիմ. ո՛չ փառքն են ինձ անձկալի, այլ փառաւորեալն է համբուրելի. ո՛չ կենացն փափաքանօք, այլ կենարարին յիշատական միշտ ձենձերիմ. ո՛չ վայելիցն տարփանօք հեծեմ, այլ հանդերձողին տենջանօք յերկրամանց աստի կականիմ. ո՛չ զհանգիստն խնդրեմ, այլ զհանդուցչին դերեսս աղաչեմ. ո՛չ հարսնաբանին խնճոյիւք, այլ փեսային անձկութեամբ մաշիմ» Հաւատալիքներու եւ ձեւերու բոլոր կեղեւայնութենէն վեր՝ մարդն է որ դէմ առ դէմ կու գայ իր Արարչին եւ Փրկչին հետ եւ Անոր սիրոյն ամենատուրը սեղանին վրայ սիրայօժար կը մատուցանէ իր սրտի, կամքի ու կեանքի պատարագը բոլորանուէր, Անոր բարեկամութեանը եւ անձին կը ցանկայ, Անոր կարօտովը կը ձենձերի: Այս պայծառ հաւատքը, Աստուծոյ հպումին անվերապահօրէն բաց այս կեցուածքն է որ կարելի կ'ընէ Աստուծոյ կեանքը մարդուն մէջ: Այո, կը կրկնենք թէ Հայ. Եկեղեցին ունի այս լոյսը, բայց, աւա՛ղ, գրուանի տակ դրուած, գրաբար լեզուի, արարողութիւններու, խորքաբանականներու եւ մանաւանդ յոռաբան գրուանին տակ: Բեմն է որ պիտի վերցնէ գրուանը ու լոյսը իր բոլոր պայծառութեամբ ցոլացնէ

մարդոց կեանքերուն վրայ: Ահա՛ հոգեւոր կենդանի բեմին պաշտօնը: Աւա՛ղ, կարելի՞ է ամենախորին ցաւով չհամակուիլ ի տես այն տրիստր իրողութեան թէ Հայ. եկեղեցիին բեմը կատարած չունի զարդիւս իր այդ պաշտօնը, եւ ընդհակառակն տեղ տեղ չվարանիր յայտարարելու թէ աւաղանն ու միւսոնն են որ վերստին ծնունդը կարելի կ'ընեն երախային եւ թէ ատկէ տարբեր վերստին ծնունդ գոյութիւն չունի:

Եկեղեցական հաստատութեան երրորդ էական տարրն է հոգեւոր եւ սնուցիչ գրականութիւնը: Եկեղեցին նախանձախնդիր ըլլալու է իր զաւակները սնուցանել ճշմարտութեան բանական ու անխարդախ կաթովը. ու եթէ այս մասին անհոգ գտնուի ան, իրաւունք չունի յետոյ տրանջելու երբ իր զաւակներուն ուժացումը տեսնէ մի առ մի: Մարդիկ երկար ժամանակ կապուած չեն մտաբերելու իրենց սոսկ պատկառելի հնութիւն մը ըլլալուն համար, այլ կ'ակնկալեն որ իրենց առօրեայ կեանքին մէջ թաքնուած ոյժի մը հաղորդիչը ըլլայ ան. ու այս ակնկալութեան գոհացում տալով է միայն որ եկեղեցին կրնայ իր այժմէութիւնը պահել եւ տաք անկիւն մը գրաւել մարդոց սրտերուն մէջ: Արդ ի՞նչ ջանք կայ այսօր Հայ. եկեղեցիին կողմէ գրականութեան միջոցով ժողովուրդին այդ առօրեայ հոգեւոր պէտքը գոհացնելու նպատակին ուղղուած: Իրողութիւնը թէ ժամանակէ մը ի վեր կրօնաթերթ մը կը հրատարակուի արդէն՝ կը ցուցնէ թէ այս պէտքին ազադակող հանգամանքը զգացուած է գէթ մասամբ: Զուտ հոգեւոր գրականութիւնը, սակայն, նպատակ ունի հաւատացեալներու ներքին կեանքին զարգացմանը օժանդակելու, նաեւ անապաշխարները ապաշխարութեան հրաւիրելու, եւ ոչ թէ մարդոց աստուածաբանական, դաւանաբանական կամ յարանուանական հետաքրքրութիւնները գոհացնելու: Կիրքերու եւ մոլութիւններու դէմ մղուելիք ամենօրեայ պայքարին մէջ յաղթական դուրս գալու համար ի՞նչ օգուտ ունին այդ կարգի ծանօթութիւններ. հոգեւոր աշխարհին ներշնչող ու աղնուացնող իրականութիւնները աւելի կենդանի ընծայեցնելու եւ աշխարհի գծծութիւններէն մարդը վեր պահելու համար ո՞րչափ անզօր տափակութիւններ են անոնք:

Ակնարկուածին նման հոգեւոր եւ շինիչ

գրականութիւն մըն է ինքնին Սբ. Գիրքը: Եկեղեցական առաջնորդներուն անյետաձգելի պարտականութիւնն է ժողովուրդին մատուցանել զայն իր հասկցած լեզուովը եւ բեմին կարեւոր գործերէն մէկն է անոր ընթերցումին սէրը տարածել ժողովուրդական ամէն խաւերու մէջ: Եկեղեցական հաստատութեան այս խիստ կենսական ու շինիչ տարրը չլինար մոռացութեան դատապարտուիլ առանց ժողովուրդի հոգեւոր կեանքը վտանգելու: Անուրանալի է թէ Սբ. Գիրքը, իբր հոգեւոր գրականութիւն, անհաշուելի ազդեցութիւն ունեցած է եւ ունի մարդոց հոգեւոր կեանքին վրայ. անոր միջոցով անթիւ հոգիներ դարձի եկած են եւ կու գան եւ անհամար բազմութիւններու հոգեւոր կեանքը վառ պահուած է եւ կը պահուի ցարդ: Քաղաքակրթութեան զօրեղագոյն՝ ազդակներէն մէկն եղած է ան եւ է՝ ազգերու կեանքին մէջ: Արդ չնորայ այսքան ազդու միջոց մը ի՞նչպէս կարելի է բարձի թողի ընել անպատիժ: Պիտի առարկուի գուցէ թէ Հայ. եկեղեցին զանցառու չլինար նկատուիլ այս մասին քանի որ Սբ. Գրական ընթերցումները կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն անոր պաշտամունքին մէջ: Կ'ընդունինք թէ Սբ. Գիրքը իր արժանաւոր տեղն ունի պաշտամունքին մէջ, բայց այդչափը չբաւեր. պէտք է ամէն անհատ իր Սբ. Գիրքն ունենայ եւ զայն ուսումնասիրէ իրեն համար: Մեզմէ չատաւելի լուսաւորեալ ազգեր՝ իրենց եկեղեցիներուն մէջ խօսուած բեմ մըն ալ ունենալով հանդերձ՝ դարձեալ անսահման կարեւորութիւն կու տան Սբ. Գրքի անհատական եւ ամենօրեայ ուսումնասիրութեան, ո՛ւր կը մտնէ մենք որ անհասկնալի լեզուի եւ անխօս բեմի կրկնակ անպատեհութիւններն ալ ունինք յաւելուածաբար:

Իբր Սբ. Գրքի օժանդակ՝ կարեւոր է ունենալ զրքի, տետրակի, թերթի հոգեւոր գրականութիւն մըն ալ որ նպատակ ունենայ բեմին զործակցիլ ժողովուրդը հոգեւոր կեանքի առաջնորդելու կամ անոր մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող կեանքը արծարծուն եւ վառ պահելու համար: Անոնք որ օտար լեզուներով կը վայելեն այսպիսի գրականութեան մը բարիքը՝ գիտեն թէ ի՞նչ մեծ օրհնութիւն է ան հաւատացեալին համար: Աշխարհի գործնական իմաստութիւնը ո՞րչափ ճարտարօրէն գիտցած է օգտուիլ

մամուլէն՝ իր ամէն տեսակ գործառնութեանց մէջ. ինչո՞ւ եկեղեցին այսպանելի անճարակուծ թիւն մը ցուցնէ այս մասին:

Քանի՛ ներշնչող, քանի՛ հիանալի է օրինակը մեր նախնիքներուն որոնք գրեթե զիւտէն անմիջապէս վերջ իրենց առաջին գործն ըրին Հայ. եկեղեցին օժտել Հայերէն Սբ. Գրքով եւ կրօնական ճոխ ու ընտիր գրականութեամբ մը, ու ասով ի՞նչ անգնահատելի ծառայութիւն էր որ մատուցին ժողովուրդին: Իսկ ժողովուրդը ի՞նչ հիանալի խանդավառութեամբ փարեցաւ Հայերէն Սբ. Գրքին՝ անոր բազմացումին համար չընկրկելով որեւէ զոհողութեան առջեւ: Եղիշէի ոսկեմատեանին ընթերցողը չի կրնար չխոստովանիլ թէ Ե. դարու Հայը աւելի հմուտ էր Սբ. Գրքին քան լոյսի եւ մամուլի այս դարունը: Ու մենք՝ այսօր ոյժ տալով Սբ. Գրքի եւ հոգեւոր գրականութեան ծաւալումին՝ ուրիշ բան ըրած չպիտի ըլլանք բայց միայն հետեւած մեր երանելի նախնիքներու լուսահետ շաղին:

Ամփոփելով մեր խորհրդածութիւնները կը հասնինք սա եզրակացութեան թէ Հայ. եկեղեցին, իբր հաստատութիւն, իր հոգեւոր նպատակը իրագործելու անբաւական է այսօր իր պաշտամունքով, իր բնմով եւ իր գրականութեամբ: Իրական բարեկարգութիւն մը, այո, յեղաշրջութիւն մը պէտք է գործօն վիճակի մէջ դնելու համար հաստատութեան այս երեք հզօրագոյն ազդակները՝ նպատակ ունենալով ժողովուրդի հոգեւոր կեանքին մշակումը անոնց միջոցով: Առանց վերոյիշեալ ազդակները իրապէս կենդանի ու գործօն վիճակի մէջ դնելու՝ ուրիշ ամէն բարեփոխում անօգուտ է ժողովուրդի հոգեւոր կեանքին տեսակէտէն: Չենք ուրանար թէ շատ մը երկրորդական կէտերու մէջ բարեփոխումներ անհրաժեշտ են, բայց կը պնդենք թէ միայն անոնցմով զբաղելով բուն կենսական պէտքերը անտեսելը մահացու սխալ մըն է եւ ինքնախաբուծութիւն մը: Պէտք է ջուրը ակէն մաքրել, պէտք է նախ ժողովուրդը վերականգնապէս հոգեւորապէս, ու մնացածը ինքնաբերաբար պիտի իրագործուի:

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ

Վարժարաններուն ամալեղջին առիթով.—

«Ատու»ի յօդուածաշարքը «Ազասահարս»ի մէջ. — «Ապագայնացումը օտար կրթարաններով». — Ո՞րն է «սիպար» Հայը:»

Վարժարաններուն եռուզեռքի օրերը արդէն հասած են, առաւել կամ նուազ տենդոտ գործունէութիւն մըն է որ ծայր տալ կը սկսի կրթական հաստատութիւններուն մէջ: Ամէն դպրոց իր որդեգրած մեթոտներուն համաձայն կրթական հունձքը փայլուն եւ առատ ընելու ճիգի մը ետեւէ է: Քննութիւններ, հանդէսներ եւ այլեւայլ զբաղումներ որոնք անխուսափելի են վարժարաններուն ամալեղջի գործունէութենէն, ուսանողներուն եւ ուսուցիչներուն ալ մարմինը եւ ուղեղը տարապայման կերպով աշխատցնելու կը ծառային: Ու այս ամէնուն արդունքը այն պիտի ըլլայ որ վաղը Հայ օրիորդներու եւ պարոններու պատկառելի նոր խումբ մը դպրոցէն պիտի մեկնի կեանքին մէջ սկսելու այն գործին, որուն պատրաստուելու համար կ'ենթադրուի թէ վարժարանին գրասեղաններու վրայ մարմին եւ միտք յոգնեցուցին տարիներով: Մեր «կրթական հունձքն» է ուրեմն, եթէ այս հասարակ—տեղիք դարձած բացատրութենէն չէք խորշիք, զոր մեր համայնքը քաղելու կը պատրաստուի:

Ի՞նչ տեսակ «հունձք» մը տակայն պիտի քաղենք, մեր վարժարանները իրենց հարկբաւոր չըջանաւարտներով ի՞նչ տեսակ կրթութեան եւ դաստիարակութեան տէր օրիորդներ եւ երիտասարդներ կը ներկայացնեն մեր ազգին: Ահա հարցում մը, որ իրերը իրենց արտաքինէն միայն չլատելու սովորութիւն ունեցող անձը պիտի ընէր իւրովի, երբ կը տեսնէ կամ կ'երեւակայէ իրենց վկայականները իրենց ձեռքը ունեցող այս պեռահաս խանդավառ խումբը: Ինձի կը թուի թէ, ինչ ալ որ ըսուի մեր վարժարաններուն թերութեանց վրայ, տրուած ուսման կամ

դաստիարակութեան պակաս կամ սխալ հանգամանքներուն վրայ, ուսեալ եւ դաստիարակեալ օրիորդներու եւ երիտասարդներու խումբին մեծ մասը իրենց անհատական, ընտանեկան կամ ընկերային կեանքին մէջ բարերար դեր մը կատարելու սահմանուած է, եւ այդ բարերար գերին արդիւնքն ալ աւելի կամ պակաս չափով մեր ազգը պիտի վայելէ: Թուրքիոյ մէջ գտնուող բազմաթիւ ազգային կամ օտար կրթարաններու նուիրած եւ նուիրելիք ուսեալ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու այս խումբը ուրեմն մինք ուրախութեամբ եւ խանդավառութեամբ կ'ողջունենք, սպասելով որ մեր ազգին ներկային ու ապագային համար իրենց վրայ դրուած յոյսերը իրականացնեն:

*** Կ'երեւի սակայն թէ «Ատոմ» Պ. Յ. Շահրիկեան, մեզի պէս չմտածեր վարժարաններու եւ ի մասնաւորի օտար վարժարաններու ազդեցութեան եւ օգուտին վրայ: Պ. Շահրիկեանի Ագասաւարսի մէջ հրատարակած «Աւազգայնացումը կրթարաններով» խորագրով յօդուածաւարքը կարգացողները տեսան թէ Պ. Շահրիկեան իր երկար ուսումնասիրութեան իբր արդիւնք կ'եղբակացնէր թէ Թուրքիոյ մէջ գտնուող օտար կրթարանները, ըլլան Ամերիկեան կամ Գերմանական եւ կամ Կաթոլիկ, իրենց մէջ ուսանող Հայ մատաղ սերունդը աւազգայնացնելու կը ծառայեն: Հարկ է ըսել թէ Պ. Շահրիկեան շատ լուրջ, խորհող եւ խելացի անձնաւորութիւն մըն է, որ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է եւ մատուցանելու կարող է մեր ազգին՝ իր գեղեցիկ կարողութիւններով եւ այլեւայլ պաշտօնական կամ անհատական հանգամանքներով: Սակայն թող ներուի մեզ ըսել թէ մենք համամիտ պիտի չկրնանք ըլլալ Պ. Շահրիկեանի յայտնած բոլոր միտքերուն: Պ. Շահրիկեան իր յօդուածաւարքին ընթացքին մէջ պատմեց նաեւ այնպիսի դէպքեր, այն տեսակ արատաւոր դէպքեր, որոնց մարդ հաւատալու համար դէթ շատ միտմիտ ըլլալու է: Յայտնապէս իր թղթակիցներէն ու մանք իրողութիւնները ներկայացնելու մասին շատ խղճամիտ չէին, չըսելու համար չարամիտ էին: Կարեւոր հարցը սակայն, մէկգի ընելով մանրամասնութիւնները, սա՛ է. Իրողութիւնն է թէ օտար կրթարանները — առհասարակ ա-

մէնքն ալ Հայ գեռահաս սերունդը կ'ապագագայնացնեն: Պ. Շահրիկեան առանց վարանելու դրական պատասխան կու տայ այս հարցին, որուն հետեւութիւնը այն կ'ըլլայ թէ օտար կրթարանները ազգային տեսակէտով աւելի վնասակար են քան օգտակար: Պատրաստ ենք ընդունելու այս հետեւութիւնը: Յայտնի է թէ Պ. Շահրիկեան իրեն պէս մտածողներու լէզոն մը ունի իր հետը, որոնցմէ ոմանք, ազգային վարժարաններու ուսուցիչներ իրենք ալ, նոյն իսկ հրապարակաւ թելադրեցին Պ. Շահրիկեանի յօդուածները գիրքի ձեւով հրատարակել որպէս զի Հայ ազգը փրկուել «այն աղէտէն որ մեր բազմաչարչար ցեղը կ'առաջնորդէ կորստեան սեւ վիրապը» որովհետեւ ակնարկուած յօդուածագրին կարծիքով, Պ. Շահրիկեանի մատնանշած աղէտը «աւելի մեծ աղէտ մըն է քան կոտորածը, հալածանքը, եւ արտագաղթը»:

*** Ընդունելով հանդերձ թէ օտար կրթարաններ կրնան սխալներ ունենալ, թէ սրբագրութեան այլեւայլ կէտեր կրնան կենալ իրենց ուսուցանելու եւ դաստիարակելու մեթոտին մէջ, մենք պիտի չկրնանք Պ. Շահրիկեանի եղբակացութիւնն ընդունիլ: Աւելի զօրաւոր չեւտով եւ համոզումով պիտի կրնամ նոյն բանը ըսել այս երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող Ամերիկեան կրթական հաստատութիւններուն համար, որոնք մեզի կը մատուցանեն Անկլո-Սաքսոն առողջ դաստիարակութիւնը: Ասիկա պիտի կրնամ ըսել ոչ թէ միայն որովհետեւ Ամերիկեան երկու ծանօթ կրթական հաստատութիւններու մէջ ուսում առնելու պատեհութիւն ունեցած եմ, այլ որովհետեւ ճանչցած եմ բազմաթիւ Հայեր, այս տեսակ կրթարաններու մէջ ուսած, մօտէն տեղեակ եղած եմ անոնց գործերուն, զգացումներուն, կեանքին եւ օգտակարութեանը մեր «բազմաչարչար ազգին» մէջ, որուն «չարչարանք»ները դարձանելուն աշխատած են իրենց քսակով, միտքով կամ կեանքով: Ես պիտի կրնայի յիշել կրթական, առեւտրական կամ ուրիշ առարկայներու մէջ մեր ազգին իրական ծառայութիւն մատուցանող բազմաթիւ նշանաւոր Հայեր, որոնք այդ արհամարհուած եւ իբր աղէտ նկատուած վարժարաններու մէջ լէն անցած են. ես պիտի կրնայի յիշել նոյն իսկ Հայ ազգային գործիչներ եւ «յեղափոխականներ», որոնք այդ նոյն կրթարաններէն չըր-

ջանաւարտ եղած են : Ո՛չ, չեմ կարծեր թէ ուղիղ պիտի ըլլար, չեմ կարծեր թէ արդարու թիւն պիտի ըլլար ապագայնացնողի մակդիրը փակցնել օտար բոլոր կրթարաններուն :

* * * Կ'ընդունիմ թէ այս վարժարանները, ինչպէս ուրիշ ամէն վարժարան, Պ. Շահրիկեանի կամ թերեւս անոր հետ շատերուն ուղած Հայը չեն պատրաստեր, թէ ճարքեր Հայեր կ'ելլեն անոնցմէ, բայց ուղիղ է մտածել թէ անհրաժեշտաբար մեր միտքին մէջ գոյութիւն ունեցող ճիշդն է իրական Հայուն տիպարը : Ընդհանրապէս Հայը. ինծի կը թուի թէ շատեր տարբեր տիպարներ պիտի ներկայացնեն իրենց ըմբռնումներուն, դադարակալներուն, տեսակէտներուն, իրենց միջավայրին եւ կամ տարբեր հանգամանքներուն համեմատ : Ընկերավարականի մը կամ անիշխանականի մը, տիպարը տարբեր է, կրօնաւորինը տարբեր է, ճշմարիտ եւ անկեղծ Բրիտանականինը տարբեր է : Տիպար Հայը, ըստ իս, այն է որ կը ծառայէ իր Աստուծոյն, կը ծառայէ իր ազգին եւ կը ծառայէ մարդկութեան : Եւ կրնա՞ք ըսել թէ բոլոր օտար կրթարանները այս հանգամանքները կ'անտեսեն եւ կը դաստիարակեն իրենց ինքնամբին յանձնուած դեռահաս սերունդը :

Եթէ անհատներուն եւ ազգերուն վրայ նայինք քիչ մը աւելի վերէն, ջանալով մեր ընկերական կամ անհատական նեղ եւ սահմանափակ ոլորտներէն վեր բարձրանալ, այն ատեն իրերը տարբեր պիտի տեսնենք եւ իրողութիւնները տարբեր կերպով պիտի ներկայանան մեզի : Այն ատեն կը կարծեմ թէ պիտի տեսնենք նաեւ օտար կրթարաններուն բարերար ազդեցութիւններն ալ որոնցմէ մեր ազգը օգտուած է տնտեսապէս, իմացականապէս եւ բարոյապէս :

3 Յունիս 1914

«ԱԽԵՏԱԲԵՐ»Ի ԴԵՏԸ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ Ե ԿԵՂԵՑԻՈՅ

Կոմիսսա Կարգիկոսեան՝ Հռիփսիմեանց յիշատակին համար երգուած շարական

Հայ. Եկեղեցւոյ սրբազան բանաստեղծութիւններու մարգարտաշարէն քաղուած եւ Ս. Հռիփսիմեանց սիրալի յիշատակին նուիրուած շարականին քանի մը տունները միայն կը ներ-

կայացնեն Աւետարանի ընթերցողներուն, յիշեցնելու համար հայկական չափով ներհիւսուած այդ սքանչելի բանաստեղծութեանց արժէքը լեզուի հարազատութեան, ոճի բարձրութեան, եւ իմաստի վսեմութեան տէսակէտէն : «Անձինք նուիրեալք» բառերով կը սկսի այդ շարականը, եւ այբուբէնի թիւին համեմատ տուններու բաժնուած ըլլալով՝ իւրաքանչիւր տունը այբուբէնի տառերով կը սկսի, որ ահա,

Անձինք նուիրեալք սիրոյն Բրիստսի,
Երկնաւոր նահապետ եւ կոսանք իմասունք,
Ի պարծանքս ձեր բարձրացեալ սօնե
Մայր Սիօն դրսեւոյն իւրով :

Բարբառք երկնաւոր լըցին գերկիր,
Բանգի հոս անուշից բուրեցայք ի Բրիստս,
Ողջակեզք բանաւորք եւ զոհք փրկութեան,
Եւ որոջք անարատք ընծայեալք Աստուծոյ :

Գեղեցկութիւնք մարմնաւոր պայծառութեան
ձերոյ
Յիմարեցոյց զբազաւորք, եւ պակեան հեքանոսք
Ի գեղ սփանչելի աստուածասուր՝ կուսանացն,
Տարփացեալ զբարբառքն ընդ մարդկան սօնեցին :

Դարձեալ վերստին արարչագործ զօրութիւն,
Եւ դարձեալ նդեմ աստուածասունք զարդալի,
Բանգի ծառքն կեանց սնկեցաւ ի դրախտին,
Բերելով մեզ պրսուղ զերանելին Հռիփսիմք :

Երկունք մահաբերք անիծիցն լուծան,
Եւ Ադամ վերստին աստուածակերպ նոխանայ.
Փոխանակ եւալի դսերքք նորա,
Մարտիրոսք եւ կուսանք ընծայեալք Աստուծոյ :

Աւելորդ չըլլայ թերեւս համառօտ պատմական ընել Հռիփսիմեանց սիրալի յիշատակին նուիրուած «Անձինք»-ին : Ազգ. եկեղեց. աւանդութեան համաձայն Հոռոմի Ս. Պօղոս վանքէն 70ի չափ քահանաներ եւ կոյսեր, Գայիանէի առաջնորդութեամբ Դիոկղետիանոս կայսեր հալածանքէն կը փախչին Հայոց Վարագ լեռը եւ Վաղարշապատ : Տրդատ Հայ հեթանոս թագաւորը հալածական կոյսերուն մէջ դանդաղեցնելով Հռիփսիմէի գեղեցկութենէն հրապուրուած, կնութեան համար զայն իր պալատը բերել

կու տայ, բայց երանելի կոյսը, Տրդատի ճանկէն հազիւ ազատած, իր ընկերներուն հետ կ'ապաստանի Վաղարշապատի հնձաններէն մէկը, ուր եւ կը նահատակուի 37 ընկերներով: Գրիգոր Լուսաւորիչ 401 թուին Արտաշատի խոր վիրապէն ելլելով, 8—9 օրուան միջոցով նահատակուած կոյսերուն յօշոտուած մարմինը տեղւոյն վրայ կ'ամփոփէ եւ նորադարձ թագաւորին հետ կը շինէ անոնց վրայ վկայարաններ: Է. դարուն սկիզբները, շինարար Կաթողիկոս Կոմիտաս (613—627), Հռիփսիմէի հինցած վկայարանը հիմնովին նորոգելուն, կը գտնէ Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ Սահակ Պարթեւի մատանիներով կնքուած գերեզմանը Ս. Կոյսին նշխարներուն, եւ կ'ամփոփէ աւագ խորանին տակը, ինքն իսկ կնքելով: Կոմիտաս Կաթողիկոս, իր նորոգած վկայարանին նաւակատիքը տօնելու առիթով, կը հնչեցնէ նաեւ ոսկի լարերը նոյն այդ սքանչելի բանաստեղծութեանց հոգեզմայլ քնարին: Հայ երածշտութիւնը ներկայիս իր գերը կը կատարէ այն ոսկեշար քնարին թրթռացող շէտերը, մերթ մեղմ ու մելոսի, մերթ ուժգին ու խրախուսական, ուղղելով մեր սիրտին ու հոգիին, յաւերժացնելու համար կարծես հայրենաբոյր ու խնկելի յիշատակը Քրիստոնէական նախընտաց նահատակահիներուն, որոնց առջեւ յարգանքով կը խոնարհինք, երախտագիտական զգացումներով աուրջուած

Քննական տեսութիւնով, Հռիփսիմեանց նահատակութիւնը Վաղարշապատի մէջ կատարուած իրողութիւն մը ըլլալով հանդերձ, հաւաստողներ կան թէ նոյն այդ կոյսերը, «Հոգեոյ վանքէն» հալածուած որպէս Հայ Քրիստոնեայ աղնուադարմ աղջիկներ, հեթանոս Տրդատի հրամանով մարտիրոսացած են:

Ատարագար

ԱՂԱՆ ԱՐԾՐՈՂՔԻ

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀՈՐՈՑԻՆ

Կը ցաւինք որ նախորդ յօդուածներու մէջ տպագրութեան սխալներ կը գտնէք. յոյս ունինք ձեր կարծիքը փոխել տալ տակաւին, սակայն ձեր տեսած վրիպակները մեծ մասամբ երեւակայական են: Յատուկ անուններու ձեւը մենք սկզբունքով հին Մեսրոպեան տառադարձութեամբ կը գրենք, նմանապէս եւ Պարսից բառերը ձեր զիարցածէն տարբեր ձեւով կը գրենք: Գայս յայտնեցինք առաջին յօդուածին մէջ: Ու-

րիշ վրիպակներ մեզ կը վերագրէք որոնք մեր գրութեան մէջ չեն եղած երբեք: Դալով պատահականաբար, պատահականաբար եւ հանդերձապէս բառերուն, Alexander Popeի հետ կ'ըսենք «Where ignorance is bliss, 'Tis folly to be wise.» Ձեր բժախնդրութեան պատասխանը պիտի գրտնէք Washington Irvingի Rip Van Winkle վէպին մէջ:

ՊԱՅԻԼ ԽԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՍԻՎՈՆԵԱՆ

Մօտ ատենէն պիտի տօնուի Արմաշի Դպրեւանքին 25ամեայ գոյութեան տարեդարձը: Կ'արժէ որ Հայ Մամուլը այս առթիւ լրջօրէն զբաղի ո'չ միայն այս Դպրեւանքին անցեալով եւ ներկայով, այլ մանաւանդ անոր ապագայով եւ քանի մը նման հաստատութիւններ հիմնելու խնդրով: Ինչպէս յայտնի է, Դպրեւանքին բուն նպատակն է ուսեալ հոգեւորականութիւն հասցնել: Ամուսնացեալ կամ ամուրի՝ ուսեալ եւ ժամանակակից պահանջներու բարձրութեան վրայ դանդաղ այնքան սակաւաթիւ հոգեւորականներ դնինք, որ ուսեալ հոգեւորականութիւն հասցնելու խնդիրը մեղի համար անհրաժեշտ պէտք մը դարձած է: Մեր մէջ օտար գաղափարներու ազդեցութեան տակ երկար տարիներ պայքար մղուեցաւ հոգեւորականութեան եւ եկեղեցիին դէմ: Պայքար մղողները կապուրէն իւրացուցին Կաթողիկ ապագայացնող կղերական դասակարգի դէմ մղուած պայքարը նոր դարու սկիզբէն ցայսօր եւ շարունակ հարուածեցին եկեղեցին եւ հոգեւորականութիւնը իբր յետադիմական հաստատութիւն մը, որ իր անձկամիտ շահերը կը հետապնդէ ի վնաս ազգին եւ մարդկութեան: Ապագայացնող եւ անձկամիտ Կաթողիկ կղերականութեան դէմ մղուած այս պայքարը մեր մէջ գոյութեան իրաւունք չունէր, քանի որ մեր եկեղեցին միշտ ազգային եղած է եւ անոր հոգեւորականութիւնը, որչափ ալ տգէտ եւ յետամնաց, երբեք ազգային ընդհանուր շահերէն դուրս ինքնուրոյն դասակարգային շահեր չէ հետապնդած: Այս պատճառով օտար պայքարը մեր մայրենի հողը փոխադրողներ պէտք է հայացնէին եւ մեր միջավայրին յարմարցնէին դայն: Անոնք բացարձակապէս իրաւունք կ'ունենային եթէ փոխանակ ընդհանրապէս եկեղեցիի եւ հոգեւորականութեան դէմ անտեղի պայքար մղելու, մեր հոգեւորականութեան տպաւորութեան դէմ բողոքէին, ուսեալ հոգեւորականութիւն պահանջէին, մեր եկեղեցիին բարենորոգումը ուղղէին, պահանջէին որ եկեղեցին կեանքի վերածուի,

եկեղեցիներու եւ վանքերու հասոյթները կանոնաւորուին եւ ազգօգուտ նպատակներու ծախսուին։ Այն ատեն իրենց պահանջը կ'ըլլար արդար եւ ժամանակակից։ Հայ հոգեւորականութիւնը այսօր ամէն երկիրներու մէջ կրկնակի դերով կը ներկայանայ։ Ան ո՛չ միայն զուտ խոգեւորական է եւ այս տեսակէտով Քրիստոնէական կրօնին եւ անոր յարակից բոլոր գիտութեանց տեղեակ պէտք է ըլլայ իր ընկերական գիրքը պահպանելու համար, ան ո՛չ միայն բոլոր բարեսիրական եւ կրթական խնդիրներու մէջ իր գոյութիւնը պէտք է զգացնէ յօգուտ համայնքին, այլ նաեւ ան կը ներկայանայ իր իր համայնքին, իր հօտին, իր ազգին փառաբանական ներկայացուցիչը, եւ այս պարագան այնքան անոր նշանակութիւնը կը բարձրացնէ որքան այս ըմբռնումը պաշտօնապէս ընդունուած է Թուրքիոյ, Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ բոլոր այն երկիրներու մէջ ուր Հայեր կը բնակին։ Այս դրութիւնը չենք կրնար փոխել դեռ երկար ժամանակ։ Ուրեմն ի՞նչ կը մնայ մեզ ընել պարտաւորիչ անհրաժեշտութեամբ։ Պէ՛տք է թողունք որ մեր բոլոր համայնական գործերուն ղեկավար մարմիններուն ներկայացուցիչները եւ մեզ օտար իշխանութեանց եւ պետութեանց ըով ներկայացնողները, մեր կենսական շահերու մասին անոնց հետ ուղղակի բանակցողները ըլլան տգէտ մարդիկ, թէ պէ՛տք է ամենալուրջ խնամք տանինք որ մեր համայնքին, ազգին ճակատագիրը յանձնուի կարող եւ վստահելի ձեռքերու։ Այս հարցումին երկու պատասխան չկրնար տրուիլ։ Միմիայն մեր մէջ վերջին տասնեակ տարիներու մէջ յառաջ եկած միտքերու շփոթութիւնը այս խնդրին լուծումը յետաձգած է։ Այսօր քաղաքակիրթ Քրիստոնէայ երկիրներու հոգեւորականութիւնը մեր հոգեւորականութեան կրկնակի հոգեւոր եւ քաղաքական դերն իսկ չունենալով ամենամեծ խնամք կը տանի ժամանակի պահանջներուն յարմար հոգեւորականութիւն հասցնելու համար, իսկ մենք դեռ միջնադարեան միջոցներով կը զոհանանք եւ ետքն ալ կը զարմանանք թէ արժանի հոգեւորականութիւն չունինք։ Ինչպէս ամէն մասնագէտ փաստաբան, բժիշկ, պատմաբան, լեզուագէտ, երկրաչափ եւ այլն պէտք է պատրաստուին մասնաւոր հաստատութիւններու մէջ, այնպէս ալ մասնաւոր խնամքով պէտք է պատրաստենք մենք մեր հո-

գեւորականութիւնը, մեր ազգին բացառիկ ընկերական եւ քաղաքական պայմանները նկատի առնելով։ Մեր հին եւ միջին դարու հայրերը այս տեսակէտով շատ աւելի յառաջադէմ եւ զած են քան 20րդ դարուն Հայերը։ Լուսաւորիչ եւ Մեծն Ներսէս անթիւ դպրոցներ բացած էին հոգեւորականներ հասցնելու համար մասնաւոր Տարօնի մէջ։ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ ուսեալ հոգեւորականներ հասցուցին՝ նոյն իսկ արտասահմանի ամէնէն համբաւեալ կրթական տաճարները Աթէնք, Աղեքոյանդրիւս, Եդեսիա զրկելով իրենց աշակերտները։ Միջին դարուն մէջ Տաթեւ, Սանահին, Հաղբատ, Տարսն, եւ այլն, դարձան կրթական մեծ եւ կարեւոր կեդրոններ, եւ այս հաստատութիւններուն կը պարտինք այսօր մենք մեր ամբողջ հին գրականութիւնն ու ղեղարուեստը։ Ինչո՞ւ մենք ի դարու Հայերս մեր նախահայրերէն ևս պէտք է մնանք։ Գէորգ Ն. երջանկալոյս Կաթողիկոսին հիմնած ճեմարանը եւ Օրմանեան արքեպիսկոպոսին հիմնած Արմաշու Դպրեւանքը այն միակ քիչ շատ լուրջ հաստատութիւնները եղան, որոնցմէ քիչ շատ ուսեալ հոգեւորականներ եւլան։ Այժմ ժամանակ է վերջապէս որ մենք լրջօրէն ձեռք առնենք Հայ ուսեալ հոգեւորականութիւն պատրաստելու խնդիրը եւ անոր տանք այնպիսի լուծում մը որ մեր ազգային շահերուն կատարելապէս համապատասխանէ։ Արմաշի Դպրեւանքին 25ամեայ յոբելեանը պատեհ առիթ մ'է այս խնդիրը լրջօրէն լուծելու։ Ազգին Պատրիարքը եւ մեր կարեւոր թեմերուն բոլոր առաջնորդները այժմ Արմաշականներ են եւ բաղձալի է որ անոնք իրենց նիւթական ու բարոյական բոլոր եռանդը վառեն Արմաշը ցանկալի բարձրութեան հասցնելու եւ տիպար հոգեւոր սեմինար մը դարձնելու համար։ Այս նպատակով եղած դրամական զոհողութիւններէն քաշուելու չէ։

Արմաշի հիմնադիր Օրմանեան Սրբազան այժմ Երուսաղէմ է, ուր հիանալիօրէն կարելի էր օրինակելի զպրեւանք մը պահել եւ զիտնական միաբանութիւն մը կազմակերպել, որ իր հետազօտութիւններով պատիւ բերէր իրեն եւ ազգին, փոխանակ անուանարկութեանց եւ քայթակղութեանց քար ըլլալու ազգին գլխին։ Արդեօք Արմաշի քանհինգամեայ յոբելեանը այս տեսակէտով օգտակար պիտի ըլլայ։

ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Օսմ. կոռւմիտայի. Անցեալ չորեքշաբթի երեսփ. ժողովը հաւանեցաւ ստիպողապէս ի նկատ առնել ելեւմտական կարգ մը առժամեայ օրինագիծեր, եւ վաւերացուց տասանորդի վարձակալներու օրինագիծ մը, որով 1329ի պարտքը ամբողջովին վճարողներ տուրքէ զերծ պիտի համարուին, քանի մը ուրիշներ ալ՝ որոնք կը տրամադրեն ձրիապէս Շէրիի մուհակ տալ Իսլամ որբերու՝ Պուլկարիոյ անցած հողերու վրայ դանուող ստացուածներու համար, թղթատարական տուրք չառնել Կարմիր Մահիկի եւ ազգ. պաշտպանութեան ընկերութեան թղթակցութիւններէն որ իրենց մասնաճիւղերուն միջեւ կը փոխանակուին, մաքս չառնել Միջին Ասիայէ թուրքիա ներածուող բամբակի հունաէն եւ Կարմիր Մահիկի ու Կարմիր Խաչի անուանով պատերազմի ժամանակ ներածուող բժշկական նիւթերէ: Վաւերացուեցան դարձեալ ուրիշներ որ կը տրամադրեն բացառիկ վազքերու խնամակալներուն անգուտ գանձումներէն 3% տուրք առնել, զին. սպաներու վարժարանի աշակերտներուն պաշտօնավարութիւնը 6 ամիս երկարել, 310ի ծնունդները զէնքի տակ առնել բանակին պակասները լրացնելու համար, եւ երկրաչափական վարժարանի մէջ հինգ տարի մնալով շրջանաւարտի վկայական ստացողներէն 10 տարի ծառայութիւն պահանջել Հանրագուտ գործերու նախարարութեան հրամանին տակ: Շարաթ ի նկատ առնուեցաւ Խալիքէի նահանգին դատական կազմակերպութեան օրէնքը, որ ամբողջովին ընդունուեցաւ բաց ի ջրդ յօդուածէն, որ նախաքննութեան յղուեցաւ: Առաջին յօդուածը կը տրամադրէ նահանգին մէջ մի գաւառակին մէջ նախագատ ատեան կազմել, Լիվայի կեդր. գաւառակին եւ նահանգին կեդր. գաւառակին մէջ ալ յաւելուածաբար վճարելի ատեան: Ասոր կցուեցաւ Զօհրապ էֆ.ի սա առաջարկը թէ կառավարութիւնը, երբ եւ ուղէ, միադատաւոր դատարան կազմէ միւս նահանգներուն մէջ:

Յետոյ քուէարկուեցաւ օրինական տրամադրութիւն մը, որով Թղթատար. հեռագ. եւ հեռաձայն. նախարարութիւնը անտէր կամ ուրիշի պատկանող հողերէ անցնող հեռաձայնական մասնաւոր թելերու իւրաքանչիւր հզմթ. եւ կոտորակի համար տարին 50 դահ. տուրք պիտի առնէ, երբ շրջանը 5 հզմթ. է, իսկ 25 դահ. երբ աւելի երկար է: Երկուշաբթի առանց վիճաբանութեան ընդունուեցան չորս առժամեայ օրէնքներ, որոնց մին կը տրամադրէ զէնքի տակ գտնուող տասանորդի վարձակալներուն, երբ արձակուին, դիւրութիւններ տալ իրենց 328ի յետեւալ պարտքերուն վճարման համար: Յետոյ անփոփոխ ընդունուեցաւ դրամական տուրքանքի օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ դատապարտեալը, եթէ դատավճռին հաղորդուելէն սկսեալ մինչեւ 15 օր չվճարէ որոշուած գումարը, 24 ժամ բանտարկել իւրաքանչիւր քառորդ ոսկիի եւ անոր կոտորակին համար: պայմանով որ բանտարկութեան տեւողութիւնը մէկ տարին չանցնի, ո՛րքան ալ ըլլայ տուգանքին քանակը: Ծովային սպաներու հազուստին վերաբերեալ օրինագիծ մը անփոփոխ ընդունուեցաւ: Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական Կոմ Օսթրորոկի ամսականին եւ եմէնցիներու ամսականին վերաբերեալ երկու օրինագիծեր յետաձգուեցան: Օսմ. երկիրներու մէջ շրջաբերող արծաթ եւ ոսկի Օսմ. դրամներ կեդրողը կամ անոնց կեդրերը Օսմ. երկիրներ մուծանողը կամ տարածողը առժամեայ թիապարտութեան դատապարտող տրամադրութիւն մը քուէարկուեցաւ, նաեւ ուրիշ մը, որու համաձայն երկրագործական Դրամատուներ Այոլնի մէջ 50,000 ոսկի դրամազլխով հիմնելի Ազգ. դրամատան պիտի օգնէ՝ անոր բաժնեթուղթերուն մինչեւ կէսը զնելով: Այս առիթով յայտարարուեցաւ թէ նոր օրինագիծ մը կը պատրաստուի, որու համաձայն երկրագործական Դրամատուներ պիտի օժանդակէ այսպիսի հաստատութիւններու եւ գործակցական ընկերակցութիւններու, Օսմ. ո՛ր նահանգին մէջ ալ հիմնուին անոնք:

Ներքին գործերու նախարար Թալաթ պէյ անցեալ հինգշաբթի ապահովութեան ընդհ. անօրէն իսմ. շահագրաւթ պէյի հետ Պրուսա ուղեւորեցաւ եւ շարաթ վերադարձաւ՝ արժանաւայել պատիւներ ընդունելով Մուտանիոյ, Պրուսայի եւ Կէմէլիկի մէջ: Երեքշաբթի ալ

տասնօրեայ քննական ուրիշ պտոյտ մը սկսաւ, որու միջոցին պիտի այցելէ Պանտրմա, Պալքէսի, Պողան, Հիսար, Էտրէմիտ, Այլալըզ, Չէշմէ և ծովեզերքէ հեռու ներքին քաղաքներ: — Կայսերազուն չորս իշխաններ Գերմանիա ուղեւորեցան ուսանելու համար: — Վեհ. Սուլթանը անցեալ չաբթու Երլորզ փոխադրուեցաւ եւ ուրբաթու աղօթքը Համիտիյէ մզկիթին մէջ կատարեց: — Ն. Կ. Վեհափառութիւնը բարեհաճեցաւ Կարմիր Մահիկի ոսկեայ չքադրամ մը ընդունիլ Վարչապետութեան ձեռամբ:

Յոյն Պատրիարքարանի Խառն Ժողովը կիրակի արտասովոր նիստ մը ունեցաւ եւ որոշեց Բ. Դրան հետ իր յարաբերութիւններուն չքաբեւաւորուելուն ի նշան բոլոր եկեղեցիները եւ վարժարանները փակել եւ նոյնպէս հրամայել բոլոր դաւառային մետրապոլիտներուն: Յունական դեսպանը Վարչապետին նոյն գանգատն ըրաւ Սամսոնի, Տարտանէլի եւ Իզմիրի Յոյներուն դժնդակ վիճակին համար: Երկուշաբթի Պատրիարքարանի գործակատարը մետրապոլիտներու ձեռքակալման դէմ բողոքեց իբրեւ Պատրիարքարանի առանձնաշնորհներու բռնաբարման դէմ: Դեսպանական Թարգմաններ Ֆէնէր գացին Յոյն Պատրիարքին հետ տեսակցելու համար: Երեկոյին կիսապաշտօն զեկոյց մը ծանոյց թէ Յունական գաղթի դէմ ջանքերը կ'արդիւնաւորին, հրահանգի անսաստող պաշտօնեաներ կը պատժուին եւ մինչ կը կարծուէր թէ կացութիւնը կը բարեփոխուի, կ'իմացուի թէ եկեղեցիներ եւ վարժարաններ փակելու որոշում տրուած է ի նշան դժգոհութեան: Այսու ամենայնիւ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իր ջանքերը գաղթի դէմ: Երեքշաբթի Խառն Ժողովը դարձեալ արտակարգ նիստ մը գումարեց որ շատ երկար տեւեց:

Պելճիական դեսպանը Բ. Դոնէն կը պահանջէ փութով աղատել առեւանգեալ Թաքա նուն Պելճիացիներ՝ աւազակներուն վճարելով պահանջուած գումարը (6,000 ոսկի): — Մայրաքաղաքիս չըջանականներն վատրուող Պուլկար կաթնալաճառներու պատուիրակութիւն մը Սոֆիայի մէջ Վարչապետէն խոստում տուաւ թէ Պոլսոյ հիւպատոսին հրահանգ պիտի տրուի զիրենք պաշտպանել խոստութիւններու դէմ: — Ելեւմտական նախարարը չէքով մը վերջին փոխառութիւնէն 5 միլիոն ոսկի տրամադրեց Հա-

յաքնակ նահանգներու երկաթուղիներուն, 1 միլիոն ալ Նաֆայի եւ Հայֆայի քարափներուն, շինութեան համար:

Շապին Դարահիսարի Չիտազ գիւղէն Գրիգորեան Դաբրիէլ եւ Էպուսայիտ գիւղէն Թաքէոսեան Նշան 18ամեայ տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուեցան Գալսլայի անկաման ժամանակ Իսլամուհիններ բռնաբարած ըլլալու ամբաստանութեամբ: — Մայիս 25ին Պէտրիսանդատէ Սիւլէյման պէյ զինուորներէ հալածուելով սպաննուած է եւ եղբայրը Քեա միլ պէյ ձերբակալուած: Սէյիտ Ալիի կրտսեր որդին անպարտ արձակուած է: Իսկ Մուլա Սէլիմ դեռ Պիթլիսի Ռուս հիւպատոսարանը կը մնայ: Յունիս 5ին կախաղան հանուած է ծումա գիւղացի Բէսուլ: Սարսափ կը տիրէ բոլոր Քուրդերուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կիրակի Տ. Եղիշէ Արքայակ. Դուրեան Ազգ. Հիւանդանոցի մատրան մէջ պատարագեց Սահմանադրութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ և քարոզեց: Կէսօրին մասնակցեցաւ աւանդական սեղանին որու Պատրիարքը կը նախագահէր: Սեղանին վրայ ըստ սովորութեան բաժակաճառք խօսուեցան ի պատիւ Վեհ. Սուլթանին, ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Սահմանադրութեան հիմնադիրներուն, Պատրիարք Հօր, Հայ Ժողովրդին եւ Մամուլին: Եւ ժողովուրդը զուարճացաւ մինչեւ իրիկուն, երբ անձրեւը վերջ տուաւ բոլոր հանգիստութիւններուն: Հասոյթը կ'ենթադրուի 300 ոսկի: — Խառն Ժողովը երկուշաբթի արտասովոր նստի մը մէջ ի նկատ առաւ Խաքէօյի գերեզմանատան խնդիրը եւ լսելէ ետեւ Պատրիարք Հօր տեղեկատուութիւնը Պոլսոյ կուսակալութեան առաջարկին վրայ՝ որոշեց ցաւ յայտնել, առանց օրինական գործողութիւններուն աւարտման սպասելու, պեղման ձեռնարկուած ըլլալուն համար, եւ նկատելով թէ հանրութիւնը պիտի օգտուի ճամբուն շինութիւնէն եւ թէ գետինը մեծ արժէք մը չներկայացնէր որոշեց ձրիապէս թողուլ զայն: Ապա գործակատարին յանձնեց Ներքին գործերու նախարարութեան բողոքել Թօփգալուի եկեղեցիին կալուածներուն իբրեւ մանկիւղ զբաւման դէմ: Նոյն օր իսկ գրաւուած վերցուեցաւ եւ համանման

առկախ խնդիրներ փութով լուծելու հաւասարիքներ տրուեցան: Գալով կրթական խնդրին, լսեց մասնաւոր յանձնաժողովին տեղեկագիրը եւ Պատրիարք Հօր յանձնեց բանակելի ազգ. վարժարաններու արտօնագրերն ստանալու համար Պատրիարքարանի եւ առաջնորդարաններու յարակից հաստատութիւններու հիման վրայ: — Կրթական հիմնադրամի Կեդր. յանձնաժողովը որոշեց 1, 5 եւ 20 դահնոց եւ 1 ու 5 ոսկինոց նուիրատոմս տալի եւ Թաղ. Խորհուրդներու ձեռամբ վաճառել, Փանոս էֆ. Թէրլէմէզեանի կողմէ նուիրուած գեղեցիկ նկարը 20 դահնոց 300 տոմսով վիճակահանութեան դնել, նաեւ Հայ գրաւթառներուն ըստ իրենց խոստման տպագրել տալ Հայկական մեծ տօնին օրը խօսուած ճառերը: — Ատապաղարի մէջ բազում ոճրագործութիւններով ամբաստանուած ախար Պ. Կէնձեան անցեալ շաբթու անպարտ արձակուած է: — Լիւմ Սնապատի միաբանութիւնը Ապրիլ 29ին տօնած է վանահայր Յովսէփ Եպսկ.ի եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան յօբեկեանը: — Ամսոյս 1ին ի Սըլվազ հոգեհանգիստ կատարուած է Մկրտիչ Սանասարեանի մահուան 24րդ տարեկիցին առիթով եւ Սանասարեան ու ազգ. վարժարանները փակուած են ի պատիւ բարերարին: — Կիլիկիոյ մէջ երկրազործական վարժարանի մը հիմնարկութեան համար գումար մը տրամադրող Մ. Խէրեան էֆ. կ'ուզէ համանման վարժարան մը հաստատել Հայաբնակ նահանգներու մէջ, կ'առաջարկէ նաեւ առեւտրական դրամատուն մը հիմնել ի նպաստ երկրագործներու: — Հոռմլիայի քահանան եւ Զէյթունի երկու ուսուցիչներ հրաւիրուած են զինուորագրուիլ: — Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պատուոյ անդամ հռչակած է Սէթ Գալիամաճեան էֆ. (Վան), Տ. Ս. Բիւրքճեան էֆ. (Ամերիկա) եւ Մ. Ղազարոսեան էֆ. (Եգիպտոս): Նաեւ զանազան նպատակներու յատկացուցած է 1913 տարեշրջանէն մնացած 600 Եգիպ. ոսկի, Անթիպի կիլիկեան ձեմարանին երեք տարւոյ համար 50ական ոսկի, որպէս զի դասընթացք մը բացուի յանուն Միութեան, եւ Պիրէճիկի Հայ Աւետ. վարժարանին 10 Անգղ. ոսկի: Լոնտոնի Հայ Միացեալին նպաստով ստանձնած է հոգալ Հայեկաց. Խոզաթ եւ Միլքիչան գիւղերուն նախակրթարանները ձեռամբ Միացեալի, եւ ձեռնարկած է հոգալ նոյնպէս Մուշի Խէյպեան գիւղի Պէնիկան նախակրթարանը:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ալպան ըմբոստները Գալայայի մէջ առժամեայ կառավարութիւն մը հաստատեցին, իշխանին հեղինակութիւնը մերժելով եւ էսաւ փաշայի վերադարձը պահանջելով: Ուրիշներ մտան Պէրաթ եւ Էլպասան ու Տէպրէ, Մոնթենեկրոցիներ ալ Փոտկորիցայի սահմանը անցան: Շիեագի ըմբոստներուն մերժողական պատասխանին վրայ միջազգային յանձնաժողովը իր պաշտօնը վերջացած համարեցաւ: Իշխանը իր որոշումը յետաձգեց քանի մը օր, բայց վերջին լուրի մը համաձայն Վճռած է, կ'երեւի, կռուիլ ըմբոստներուն դէմ, եթէ անօգուտ ըլլայ վերջին՝ զեկոյց մը, զոր պիտի ընէ միջազգային յանձնաժողովին ձեռամբ՝ բացատրելով թէ ոչ ինք եւ ոչ իր կառավարութիւնը թշնամի է իրենց, եւ խոստանալով թէ պիտի ուսուցնասիրէ ու ապահովէ իրենց կրօնական, քաղաքական եւ ընկերային բոլոր իրաւունքները: Հիմա իր տրամադրութեան տակ ունի 8-10 հազար զինուոր: Միւս կողմէ Ալպան կառավարութիւնը միջազգային յանձնաժողովին բոլոր առաջարկներն ընդունած է Բորֆուի բանակցութիւններուն հիման վրայ եւ, երբ տէրութիւնները հաւանին, յանձնաժողովը Եպիրոս պիտի երթայ զանոնք գործադրել: Միջազգային միջամտութեան դժուարութիւնն ալ վերցած է շնորհիւ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ մարտանաւ զրկելու հաւանութեան: — Զրոյց կայ թէ տէրութիւնները սկզբամբ հաւանած են Ալպանիան բաժնել Սերպիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, Պուլկարիոյ տալով Մակեդոնական նոր հողամասեր:

Յոնիական կղզիներու կցման յիսնամեակին առիթով Բորֆուի պալատան մէջ հացկերոյթ եղաւ եւ բաժակ առաջարկուեցաւ Յոյն եւ Անգղիական վեհապետներուն կենաց: — Յոյն Թագաւորին անուան տարեդարձին առիթով մեծ խանդավառութիւն եղաւ ամբողջ Յունաստանի մէջ եւ անոր անունով տրէտնոթի մը գնման հանգանակութիւն մը 15 միլիոն ֆրանք արտադրեց. երբ այս 20ի բարձրանայ, տրէտնոթը պիտի ապսպրուի: Պուլկարիոյ մէջ սակայն նոյն տօնը գրգռեց Պուլկարները, որոն հետեւանքով Սո-

Ֆիայի, Պուրկազի եւ Սթանիմաքայի մէջ Յունական եկեղեցիներ գրաւուեցան առանց միջադէպի:

Յրանաական դահլիճն անցեալ շաբթու հրաժարեցաւ եւ զժուարաւ կարելի եղաւ նոր մը կազմել: — Բումանիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին շաբաթ Բէսթէնճէ գացին: Հոն ուղեւորեցաւ Մ. Սասանով հետեւեալ օր՝ մէկ օր հոն եւ երեք օր Պուքէշ մնալու նպատակով: Կը լսուի թէ Բաւմէն Սիւլա եւ Բուման գահաժառանգ իշխանն ու իշխանուհին Պոլիս պիտի գան Ձարին ի Բումանիա այցելութենէն ետեւ: — Տումայի ձեռնհաս յանձնաժողովը Սեւ Ծովու նաւատորմին համար 100 միլիոն բուլլ (10 միլիոն Անգլ. ոսկի) քուէարկեց, երեւոտացոյցի յանձնաժողովին ալ յայտարարուեցաւ թէ հինգ տարուան մէջ 752 միլիոն Անգլ. ոսկի պիտի ծախսուի բանակին ու նաւատորմին համար: — Նիակարա Փոլզի միջնորդական ժողովին նիստերը դադրած են:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Մր. և Միսիս Փիրս և Տր. Ռ. Փարմէլի և մայրը անցեալ երկուշաբթի մայրաքաղաքս եկան Մարսիլիայէ եւ հետեւեալ օր ուղեւորեցան Խարբեղ Միս Թըլըրի հետ, որ Մարսուան կ'երթայ: Միսիս էտ. Բիլզ անոնց միացաւ՝ Մարսուան երթալու համար: — Նոյն օր Ամերիկա ուղեւորեցաւ Տր. Փոսթ, որ շաբաթ Գոնեայէ մայրաքաղաքս ժամանած էր ընտանիքով: — Աղջկանց Կ. պոլսոյ Գոլէճին Ամերիկեան ինամակալներէն Մր. Ճ. Փլիմիթըն եւ Մր. Ուոլթըր Ուոքըր Արնաուտքէօյի նոր շէնքերուն պաշտօնական բացման ներկայ եղան անցեալ շաբթու, երեքշաբթի ալ ամալթըլի հանդէսին, երբ 24 օրիորդներ չրջանաւարտ եղան, իեցը Հայ. Մ. Պետրոսեան, Ա. Տայլէրեան, Ա. Զէնադեան, Պ. Ղուկասեան, Է. Գալուզճեան եւ Ռ. Լիպարեան: — Վանայ համար նոր միսիոնարուհի մը նշանակուած է: — Պորտի քարտուղարներէն Տ. Պ. Էտի անպաշտօն կերպով Սիւրիա եւ Թուրքիա պիտի այցելէ Սեպտեմբր, Ապրանիա եւ Պալքանները Հոկտեմբր եւ յետոյ պիտի հանդիպի Պոլիս, Թերեւս նաեւ Մարսուան:

Մայիսի մէջ ի Թալաս 17 նոր անդամ ըն-

դունուած են եկեղեցին, 12ը աղջկանց վարժարանէն, 3ը մանչերու վարժարանէն, 1ը հիւանդանոցէն, եւ մէկն ալ ժողովրդէն: Միս Կէյճ Միս Ուլլըրա հինգ օր մնալով հոն երիտասարդուհիներու Գրիստ. Ընկնեքը խրախուսած են դպրոցներն ու կիրականօրեայ դպրոցները այցելած են: Տեղւոյն Լուս. եւ Աւետ. աղագային ներք 13 Օսմ. ոսկի հաւաքած ու ղրկած են կրթական զբաղմունքին համար: Ունին նաեւ չորս տարիէ ի վեր Մտաւորական Միութիւն մը, որ առաջ Ուսուցչական կը կոչուէր: — Մր. Հոյպրուքի սպանիչը, որ փախած է, եւ իբրեւ մեղսակից բանտարկեալ հինգ անձեր Մայիս 23ին անպարտ հաշակուած են Շապլին Գարահիսարի դատարանին վճռով:

Այնթապի Կ. Թ. Գոլէճի խաղամրցումները այս տարի Համբարձման տօնին օրը կատարուած են գոլէճին հարաւային նոր խաղալայրին վրայ, որ ունի քառորդ մղոնի հաւկթածեւ չրջագիծ մը, մէկ կողմը ուղիւ: Մրցումներուն իբր 70 աշակերտ մասնակցած են, բայց ոչ մին արտօնուելով աւելի քան երեք մրցման մասնակցիլ: 2,000 հանդիսական ներկայ եղած են եւ վճարողներու աթոռ տրուած է: Խաղերն առ հասարակ յաջող եղած են եւ պատիւ կը բերեն ուսուցիչներուն ու ուսանողներուն: — Տիարպէքիբի հովիւ Վեր. Յովհան Սինանեան Մէլիբէ փոխադրուած է նոյն պաշտօնով:

Գահիրէի Հայ Ե. Ք. Ընկ.ը իր երկրորդ տարեդարձին առիթով Մայիս 31ին Ամերիկեան Միչընի ժողովարանին մէջ հանդէս մը սարքած է 400ի մօտ երկսեռ ունկնդիրներու ներկայութեամբ: Գեր. Թորգոմ Եպսկ. Գուշակեան հոգիի, Փրոֆ. Յ. Թ. Գայաեան՝ միտքի, եւ Տր. Մ. Շամլեան մարմնի վրայ շինիլ բանախօսութիւններ ըրած են: Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ երգչախումբը հանդէսին փայլ մը տուած է իր երգեցողութեամբ: «Տէր Ողորմես» տաղը մանաւանդ շատ գնահատուած է, եւ Սրբազանը փափաք յայտնած է որ նոյնը Մայր Եկեղեցիին մէջ ալ երգուի:

مدیر مسئول — هاروتیونیان

ՏՊԱԳՐԻՉ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Յ. ՄԱՏԹԵՈՍԵԱՆ
Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս

ԱՆԳԼԻՏԵՐԵՆ ՍՈՐՎՈՂՆԵՐՈՒՆ

կը յանձնարարուին Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Վաճառատան մէջ ծախուած գիրքերէն հետեւեալները.

Գ. Պարտասարեան	Ղրուշ	Webster's Collegiate Dictionary Indexed, gilt edges	Ղրուշ
Ոսկեղէն Բաճաղի Անգլիերէն լեզուի	12		140
Նոր Բերականոնարիւն Անգլիերէն լեզուի	5	Webster's International Dictionary	240
Սահակ-Մեսրոպ		Royal Primer	3/4
Յոլարան Անգլիական գրականութեան (Առաջին շարք)	7 1/2	Royal Reader No 1	2
Բրոք. Վ. Յ. Յակոբեան		Royal Reader No 2	4
Անկլո-Հայ Ընդարձակ Բառարան	40	Royal Reader No 3	6
Զ. Տ. Ս. Փափագեան		Royal Reader No 4	9
Գործնական Բառարան Հայ-Անգլիերէն	35	Royal Reader No 5	12
Մէտիւէլի Ի Լիսան Ը Ինկլիզի (Հայտն. Թուրք.)	12	The Royal Crown Primer Part I.	13/4
Redhouse English and Turkish Lexicon	80	The Royal Crown Primer, Part II.	21/2
Redhouse Turkish and English Lexicon	160	The Royal Crown Readers No 1	5
Webster's Collegiate Dictionary	80	The Royal Crown Readers No 2	6
Webster's Collegiate Dictionary, Thin paper	100	The Royal Crown Readers No 3	8
		The Royal Crown Readers No 4	9
		The Royal Crown Readers No 5	12

Գրավաճառներու համար մասնաւոր զեղչ :

ԲԵՍ ԲԱԹԵՐՆԵԼ CAISSE PATERNELLE

Ֆրանսական Կենաց Ապահովագրական առաջնակարգ ընկերութիւն, հիմնեալ 1841ին ի Փարիզ, Կառավարութեան անմիջական հակակշռին տակ :

ՄԻՄԻԱՅՆ ԿԵԱՆՔԻ ԶԻՒՂ

	Ֆրանք
Գրամագլուխ եւ պահեստի գումար	70,000,000
Մինչեւ 1911ի վերջը հատուցուած վնաս	360,000,000

Իր չափաւոր տակացոյցը եւ պարզ ու մեկին պայմանները ԲԵՍ ԲԱԹԵՐՆԵԼի մինչեւ այսօր ունեցած հսկայաբայլ յառաջդիմութեան զաղտնիքը եղած են :

Ամեն տեսակ կեանքի ապահովագրութիւն, ի դէպ մահու եւ ի դէպ կենդանութեան Պատիկներու համար մասնաւոր եւ օգտակար պայմաններ :

Ընկերութեան զրամատուէն է ԲՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

Տնօրէն Արեւելիք՝ ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Բասաժ Գաբրիել Օղլու

Գործակալութիւն գլխաւոր բաղաճներու մէջ :

ՄԱԽՈՒ Է ԽԻՍՏ ԶԵՂԶԵԱԼ ԳԻՆՈՎ ՎԻՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՄԱՄՈՒԼ մը, 48×64 սանդղմէթըր մեծութեամբ տպագրող :

Դիմել Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Տպարան

Կ. Պոլիս, Պայպըլ Հատու

Ուր ծախու հանուած են ասկէ զատ ուրիշ գործածուած մեքենաներ ալ :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ԵՌԻՆԻՍ 14

ԲԵՐԱ. — Այնպէս Զէշմէ. Սր. երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. Ե.). Վեր. Ա. Պ. Շմառնեան :

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ. — Ամերիկեան վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. Ե.). Տիար Սփրիտոն Ժամկոչեան :

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍ. — Ֆինճանճըլար եղբուշու. Էմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. Ե.). Պաւ. Կ. Խաթանայօլլուեան :

ՍԿԻՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. Ե.). Տիար Սփրիտոն Ա. ձէնիզեան :

ԽԱՍԳԻԻՂ. — ժամ 7 (Ը. Թ.). Պաւ. Բ. Պեսոսեան :

ՊՅՑԱԸԸ ԳԻԻՂ. — Գաբրիելեան քնակարան. ժամ 3 (Ը. Ե.).

Ե. Բ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — Անգլիական Միշըն Հառու. ժամ 4 (Ե. Ը.).

ՕՇԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Օշական Քերականէն անմիջապէս վերջը, մանկան ձեռք տուելիս Առաջին Ընթերցարանն է։ Նիւթերը ընտրուած են տոյգ ամեցօրեայ կեանքին հետ յարաբերութիւն ունեցող դէպքերէ եւ առարկաներէ, ու դասաւորուած են աստիճանական զարգացման ուղղութեամբ։

Գործածուած բուղթին ընտրութիւնը, պատկերներու ներութիւնը եւ ամբողջ գործին տպագրութեան ու կազմին տրուած մասնաւոր խնամքը գերազանց դիւր մը կուտան ՕՇԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԻՆ։

Էջ 124 .==. ՊԱՏԿԵՐ 52 .==. ԳԻՆ 4 ՂՐՇ.

Կը վաճառուի Պոլսոյ եւ Գաւառի բոլոր գրատուններուն մէջ

Վարժարաններու տնօրինութեանց նմոյշ մը կը ղրկուի 2½ դէկտեմբերի նամակադրոշմի փոխարէն

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ, Կ. Պոլիս, Պայպը Հատու.

Զէնք, Հետեււանի, Եւեհսթուպանիթի

ՄԿՐՏԻՉ ՖՐԵՆԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Մեսսէք Խան, Սուլթան Համադ

Հրատարակուած է ընդարձակ Գալթալը 250 էջ, 1000 Պատկեր, մաքուր տպագրութիւն եւ բաղմալթիւ օգտակար ծանօթութիւններ։

Կը ղրկուի քօսթի եւ ծախսի համար 5 ղրուշի դրոշմաթուղթի փոխարէն։ 25—7

Կը խնդրուի որ այն հեղինակները եւ հրատարակիչները որոնք կը փափաքին որ իրենց ունէ մէկ հրատարակութեան յիշատակութիւնը ըստ այս բաժնին մէջ, ԵՐԿՈՒ օրինակ ղրկեն Աւետարանի խմբագրութեան։

ԹԵՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

Թ Ե Յ

Թ Ե Յ

Թ Ե Յ

Թ Ե Յ

Թ Ե Յ

Թ Ե Յ

ՀՈՏԱԻՏ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՆ

Փնտեցէք սոյն «Փիղ» մարքայով Թեյութից բոլոր քաղաքներու թէյալաճարուն քով։ Կեդրոնատեղի Պահճէ Դաբու, տեղիէ խանին անկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՌԲԴԻ ԵՒ ԸՆԿ

Վ. Ա. ՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Մեր յարգելի բաժանորդներուն կը յիշեցնենք թէ հասցէի փոփոխութեան համար եւ դահեկանի դրամաբուրդը ղրկելը անհրաժեշտ է